

Szkolenia przedmiotowe z podstawy programowej Edukacja wczesnoszkolna

Filozofia nowej podstawy programowej Edukacja wczesnoszkolna Zmiana paradygmatu

Dlaczego zmiana?

Zmiany wokół nas: rozwój AI, pandemia, wojna, migracje, badania naukowe
– **edukacja musi odpowiadać na te zmiany.**

Reforma 2026 to przejście od podawania wiedzy do budowania kompetencji: poznawczych, społecznych, osobistych, sprawczości.

Kluczowa cecha w dynamicznym, niepewnym świecie: **rezyliencja** (ang. *resilience*) – wewnętrzna zdolność do adaptacji, odporność psychiczna, elastyczność myślenia i reagowania, umiejętność wykorzystywania wewnętrznych zasobów do radzenia sobie z wyzwaniami, konstruktywne przetwarzanie negatywnych emocji, zdolność do uczenia się, wykorzystania własnych zasobów i regeneracji sił.

Dlaczego zmiana?

Metody wzmacniania rezyliencji:

- ✓ rozwijanie uważności i empatii: nauka bycia „tu i teraz” oraz akceptacji własnych stanów emocjonalnych,
- ✓ praktykowanie wdzięczności: skupianie uwagi na pozytywnych aspektach życia,
- ✓ wzmacnianie poczucia sprawczości: budowanie wiary we własne możliwości poprzez stawianie czoła wyzwaniom,
- ✓ analiza doświadczeń: traktowanie błędów i kryzysów jako materiału do nauki i rozwoju osobistego.

Wszystkie te działania możemy podejmować z uczniami już od początku edukacji szkolnej –
znaczenie edukacji osobistej i społecznej

Cele edukacji wczesnoszkolnej

- 1) Zdobywanie wiedzy i umiejętności umożliwiających aktywne poznawanie i budowanie podstaw rozumienia świata.
- 2) Rozwijanie krytycznego myślenia i refleksji nad własnym działaniem.
- 3) Rozwijanie samodzielności, kreatywności i wytrwałości w myśleniu, ekspresji i działaniu.
- 4) Rozwijanie kompetencji komunikacyjnych i kompetencji społecznych na bazie szacunku i zaufania do innych.
- 5) Rozwijanie poczucia własnej wartości i motywacji do osiągania sukcesów edukacyjnych zgodnie z indywidualnymi predyspozycjami i uzdolnieniami.
- 6) Rozwijanie poczucia przynależności do rodziny, grupy rówieśniczej, wspólnoty lokalnej i narodowej oraz dumy z jej tradycji, kultury i historii.
- 7) Rozwijanie empatii i szacunku dla istot żywych oraz odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze.
- 8) Rozwijanie kompetencji dbania o siebie, w tym o zdrowie fizyczne i psychiczne oraz bezpieczeństwo własne i innych.

Uczeń kończący III klasę:

Samodzielny i kreatywny badacz świata, empatyczny i komunikatywny. Tworzy relacje oparte na szacunku, pielęgnuje tożsamość rodzinną, lokalną, narodową oraz czuje odpowiedzialność za otaczające go środowisko przyrodnicze. Dbą swoje zdrowie i bezpieczeństwo, organizuje swój czas, zna prawa i obowiązki.

- Wiedza jako element kompetencji – wiedza proceduralna („wiem jak”: umiejętności, procedury, zasady postępowania) a nie deklaratywna („wiem, że”: fakty, dane, definicje, teorie, pojęcia).
- Wiedza proceduralna rozwija się w działaniu!

Kierunki zmiany: integracja

Zintegrowany charakter
lecz koncentruje

- 1) edukacja
- 2) edukacja
- 3) edukacja

- 6) edukacja techniczna
- 7) wychowanie fizyczne
- (8) etyka).

Integracja to NIE korelacja!

Problem: Tradycyjne „tematy tygodnia” (np. tydzień o zimie) często infantylizują naukę.

Nowe podejście: Integracja polega na rozwiązywaniu realnych problemów. Zimą, zamiast czytać wiersz o śniegu, wykonywać prace plastyczne przedstawiające płatki śniegu czy liczyć bałwanki, uczeń poszukuje odpowiedzi na realny problem lub pytanie badawcze, np.: „Dlaczego śnieg topnieje szybciej na posypanym solą chodniku?”, „Dlaczego sól niszczy buty?” – łączymy chemię, ekologię i matematykę.

Kierunki zmiany: nastawienie na kompetencje

- **Koncentracja na kompetencjach fundamentalnych** – priorytetem jest rozwijanie umiejętności językowych, matematycznych, cyfrowych oraz ruchowych, które stanowią bazę do dalszej edukacji.
- **Rozwijanie kompetencji przekrojowych: poznawczych, społecznych i osobistych** – program kładzie silny nacisk na umiejętności „miękkie”, takie jak myślenie krytyczne i kreatywne, rozwiązywanie problemów, współpraca, kierowanie sobą oraz dbanie o siebie i innych.

Kierunki zmiany: sprawczość ucznia

Sprawczość – podejmowanie autonomicznych działań mających pozytywny wpływ na osobę, która je podejmuje i inne osoby (otoczenie) oraz branie za te działania odpowiedzialności.

W praktyce: uczeń współdecyduje o planie dnia, wybiera lekturę, ocenia pracę kolegi.

Podejście do błędu: „Jeszcze nie wiem” zamiast „nie wiem”. Błąd jako naturalny etap pracy badawczej.

Korzyść: Nauczyciel pracuje z dzieckiem, które chce brać odpowiedzialność za swoją naukę.

Kierunki zmiany: praktyczny kontekst nauki

Praca oparta na doświadczaniu i eksperymentowaniu – główną metodą pracy jest samodzielne i zespołowe badanie świata, empiryczne poszukiwanie dowodów oraz nauka przez działanie, a nie tylko teoretyczny przekaz.

Uczniowie zdobywają wiedzę w odniesieniu do sytuacji z życia codziennego, co pozwala im lepiej rozumieć sens nauki i wykorzystywać umiejętności w realnym świecie.

Edukacja polonistyczna

Komunikacja w edukacji wczesnoszkolnej

Komunikacja w edukacji wczesnoszkolnej jest fundamentem zintegrowanego procesu dydaktycznego i wychowawczego, stanowiąc narzędzie budowania relacji, wymiany myśli oraz rozwoju emocjonalnego dziecka. Poprzez rozmowę, nauczyciel i uczeń rozwiązują problemy ze wszystkich obszarów przedmiotowych, a otwarty dialog wpływa na atmosferę w klasie i efektywność nauczania.

Kluczowe aspekty roli komunikacji:

- **budowanie więzi i zaufania:** komunikacja jest niezbędna do nawiązywania relacji emocjonalnych między nauczycielem a dzieckiem, a także relacji w klasie;
- **wsparcie procesu uczenia się:** rozmowa, zadawanie pytań to podstawa edukacji wczesnoszkolnej, pozwalająca wyjaśniać znaczenia i rozwijać umiejętności językowe;
- **rozwój kompetencji społecznych:** komunikacja uczy dzieci asertywności, empatii i rozwiązywania konfliktów;
- **diagnoza potrzeb:** aktywne słuchanie i obserwacja zachowań językowych dzieci pozwalają nauczycielowi rozpoznawać ich możliwości i potrzeby rozwojowe.

PODSTAWA PROGRAMOWA:

1. Edukacja językowa – polonistyczna:

1) komunikacja – uczeń:

- c) używa języka w komunikacji bezpośredniej w sposób dostosowany do sytuacji i intencji komunikacyjnej, dostrzegając znaczenie komunikacji w budowaniu relacji z innymi oraz radzeniu sobie w sytuacjach codziennych (np. zakupy, pytanie o drogę, prośenie o pomoc),
- d) przyjmuje rolę słuchacza lub mówcy; angażuje się w rozmowę, wykazując empatię i wchodząc w interakcję z rozmówcą,
- e) informuje w rozmowie o faktach oraz własnych emocjach i potrzebach, dążąc do precyzji i zgodności z rzeczywistością, **asertywność!**
- h) aktywnie uczestniczy w rozmowie grupowej: słucha innych, zabiera głos i wypowiada się zgodnie z przyjętymi zasadami komunikacji w grupie,
- i) wykorzystuje język mówiony jako narzędzie wspólnego działania, dzielenia się pomysłami i prezentowania rezultatów pracy indywidualnej i grupowej.

3) świadomość językowa, w tym wiedza o języku – funkcjonalnie (np. nazwy części mowy nieobligatoryjne – por. 1.3.c)

Najważniejsze cele w zakresie nauki czytania:

- rozwijanie techniki czytania i doskonalenie sprawności w tym obszarze,
- wykorzystanie czytania w procesie uczenia się w ramach wszystkich przedmiotów szkolnych,
- stwarzanie sytuacji, które pozwalają uczniom doświadczyć **przyjemności** z lektury i zauważyć przydatność tej umiejętności w pozyskiwaniu wiedzy o świecie – **kształtowanie motywacji wewnętrznej**.

Szczegółowe cele zajęć z czytania:

- mogę dyskutować z partnerem na temat postaci z opowiadania.
- odtwarzam scenerię historii w postaci makiety/ kolażu, etc.
- wyjaśniam, na czym polegała przemiana bohatera i oceniam ją.
- opisuję nastrój wiersza/historii.
- na podstawie przepisu / instrukcji przygotowuję ciasteczka.

Słabości współczesnych wersji metody syntetyczno-analitycznej

Wśród elementarzy stosowanych w dydaktyce czytania w języku polskim wiele:

- koncentruje się na nauce czytania w aspekcie technicznym;
- zawiera jedynie banalne teksty techniczne;
- proponuje teksty tylko kilku autorów (- autorów podręcznika);
- jest mało urozmaiconych graficznie;
- nie proponuje atrakcyjnych dla dzieci tekstów do samodzielnego czytania do czasu opanowania przez uczniów wszystkich liter alfabetu.

Efekt: spadek motywacji do czytania – postawy czwartoklasistów wobec czytania (PIRLS)

Nie proponujemy odejścia od aktualnie stosowanego podejścia, ale uzupełnienie pracy metodą syntetyczno-analityczną o dodatkowe elementy.

Podejścia do nauki czytania

- **Podejście lingwistyczne**

Podczas czytania najbardziej istotne jest utworzenie prawidłowej formy dźwiękowej słowa na podstawie jego obrazu graficznego, niezależnie od tego, czy jest ono zrozumiałe dla osoby czytającej, czy nie. W nauce czytania najważniejsza jest technika, a nie odbiór treści. Zainteresowanie treścią czytanego tekstu rozprasza uwagę dziecka i nie daje mu się skupić na prawidłowym rozpoznawaniu znaków graficznych, spowalniając samo czytanie. (Daniil Elkonin)

- **Podejście oparte na rozumieniu czytanego tekstu**

Czytanie polega na rozpoznaniu drukowanych lub pisanych symboli służących jako bodźce do przywoływania znaczeń nagromadzonych dzięki wcześniejszym doświadczeniom życiowym i tworzeniu nowych znaczeń drogą manipulowania pojęciami, które czytelnikowi są już znane. (Miles Tinker)

Dwa rodzaje czytania:

- dla uzyskania informacji
- dla przeżycia literackiego (dla przyjemności)

<https://alternatywnalistalektur.pl/>

Rodzaje tekstów:

Teksty literackie

- liryczne
- epickie

Teksty nieliterackie

- popularnonaukowe
- informacyjne
- publicystyczne
- użytkowe

Teksty ikoniczne

Czym jest czytanie dla przyjemności?

- **To wolny wybór:** Dziecko samo decyduje, po jaką książkę, komiks czy czasopismo sięgnie. Rodzic lub nauczyciel nie narzuca lektury, ale zachęca do niej – wskazując książki do czytania czy ukazując własny przykład czytelniczy.
- **To brak presji:** Nie ma ocen, sprawdzianów ani wymagań co do lektury. Liczy się sama radość płynąca z czytania.
- **To osobista przygoda:** Każda przeczytany tekst to podróż, która wzbogaca wewnętrzny świat dziecka.

Liczy się zapał i ciekawość, a nie tempo czy ilość przeczytanych stron.

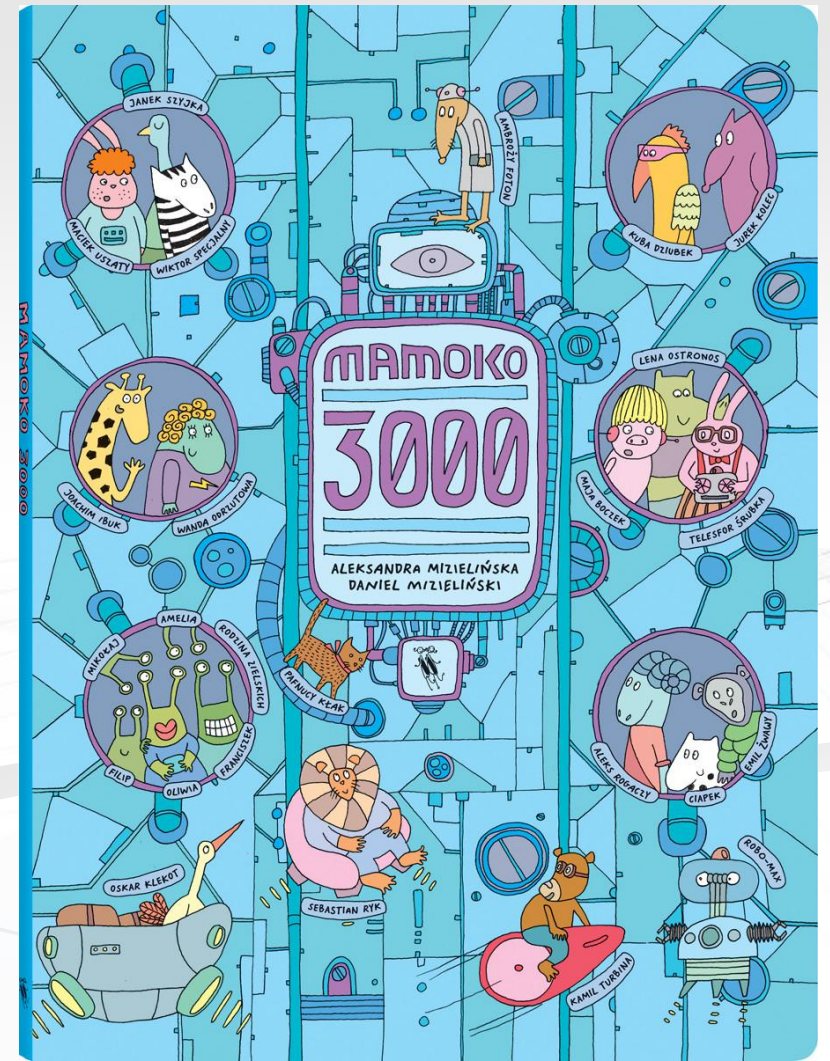
Dobry tekst dla dzieci

- ✓ jest wartościowy literacko i artystycznie,
- ✓ dotyczy problemów istotnych dla dzieci/współczesnych/intrygujących...
- ✓ pobudza kreatywność i wyobraźnię czytelnika,
- ✓ działa na różne emocje: rozśmiesza, wzrusza, pociesza, etc.
- ✓ pod względem językowym jest poprawny (!) i dostosowany do wieku czytelników,
- ✓ jest wolny od dydaktyzmu i moralizowania,
- ✓ jest atrakcyjny pod względem graficznym (ilustracje, czcionka, elementy graficzna),
- ✓ od czasu do czasu może być częścią większej serii.

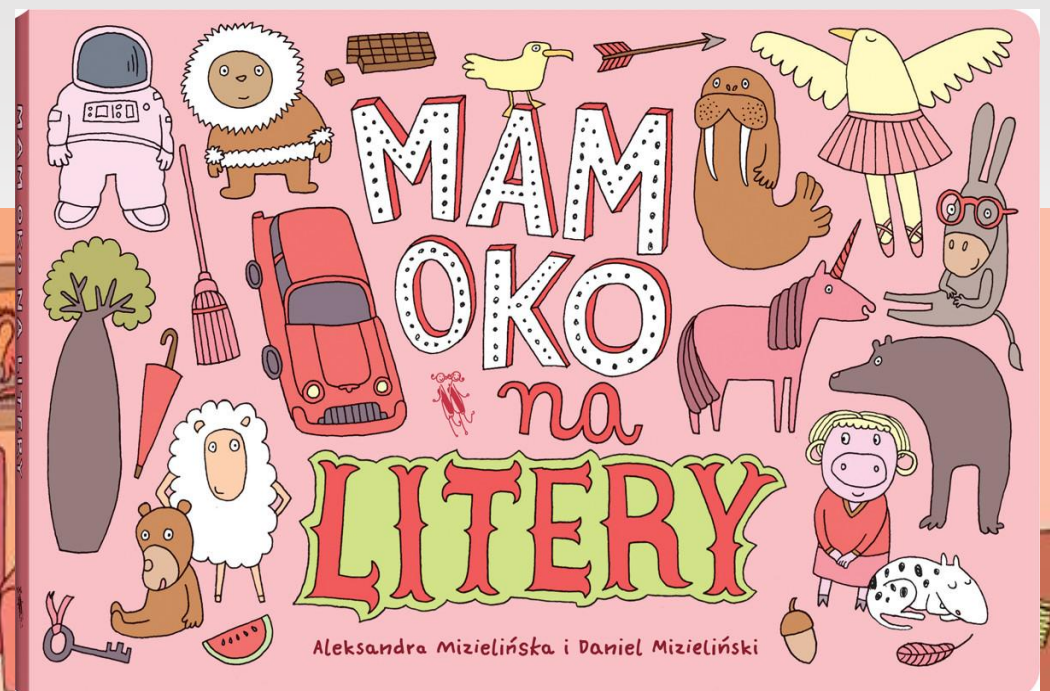
Decyzja doboru lektur należy do nauczycieli i jest uwarunkowana specyfiką danej szkoły, danego oddziału, uczniów i lokalnego środowiska. Nauczyciel, znając potrzeby i możliwości swoich uczniów oraz ich zainteresowania, umiejętności językowe i sprawność czytelniczą, wybiera utwory oraz stwarza uczniom możliwość rozszerzenia zestawu lektur o ich własne propozycje. W ciągu roku szkolnego uczniowie powinni przeczytać w całości nie mniej niż 4 pozycje książkowe. (Podstawa programowa)

Dobór odpowiednich tekstów do pracy z uczniami jako warunek budowania motywacji wewnętrznej do nauki czytania

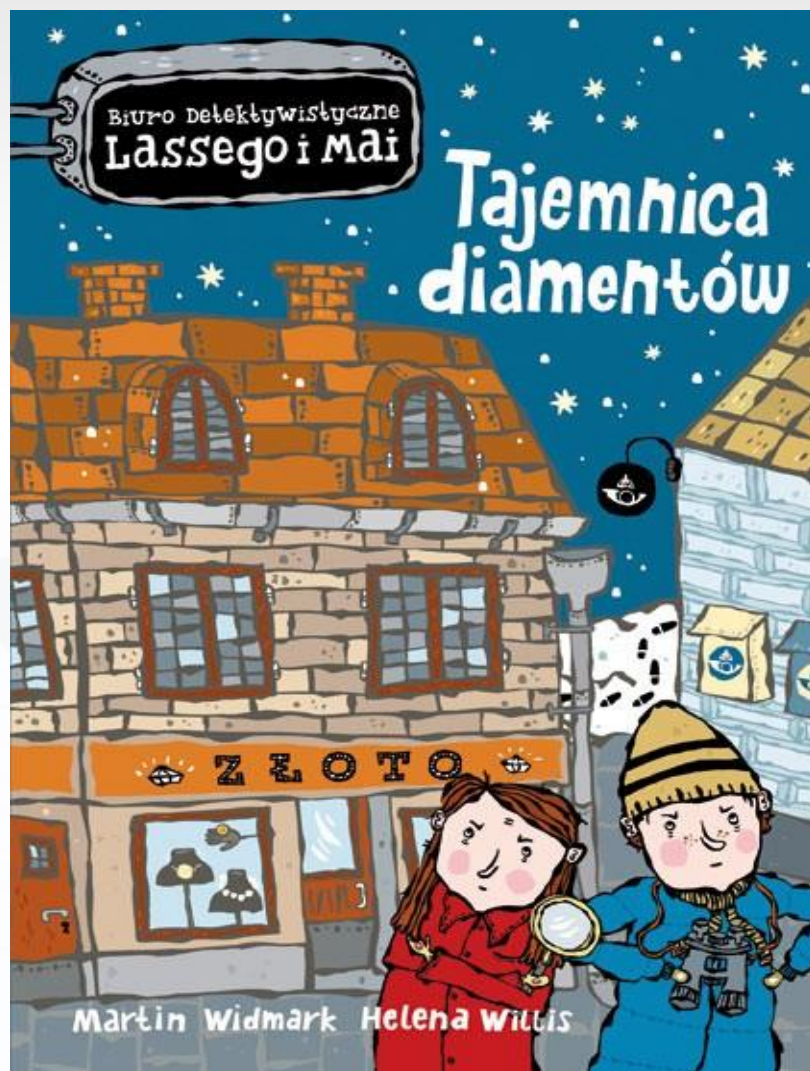

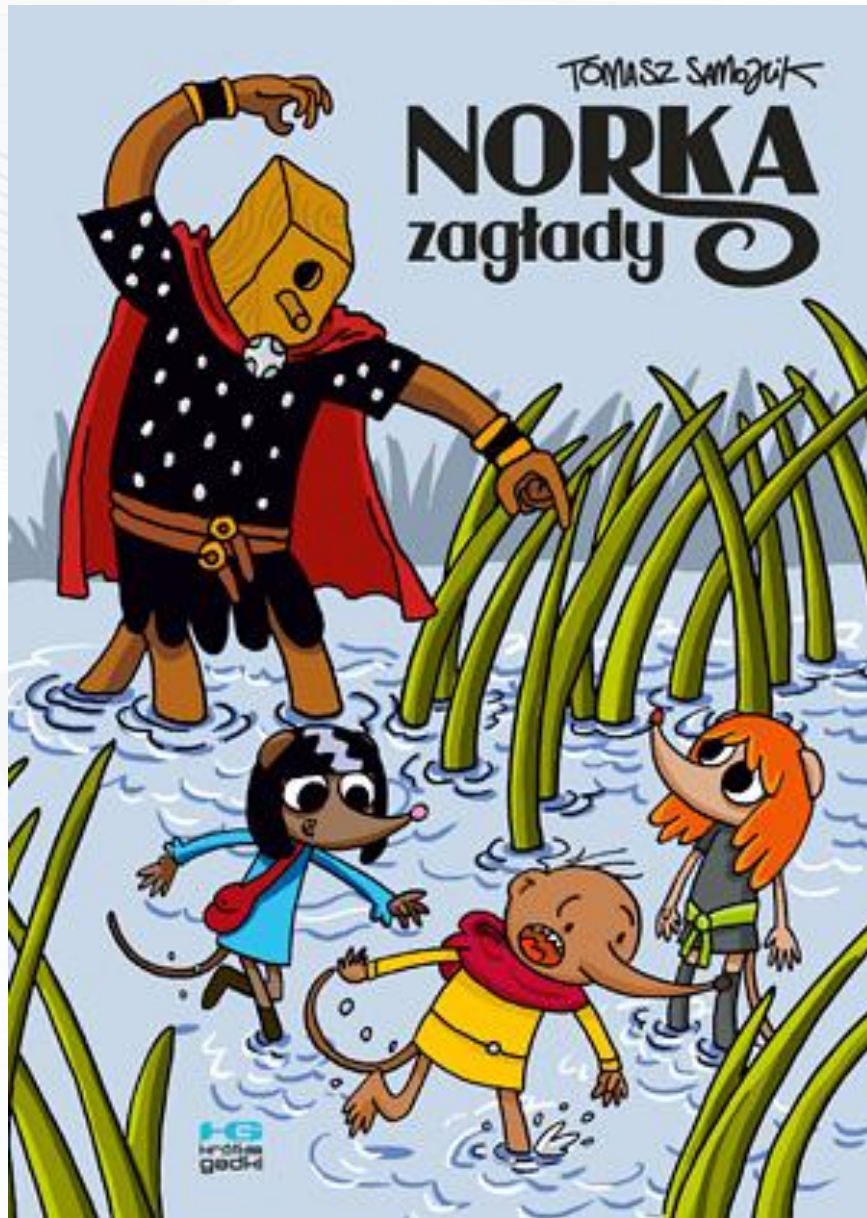

Książki obrazkowe

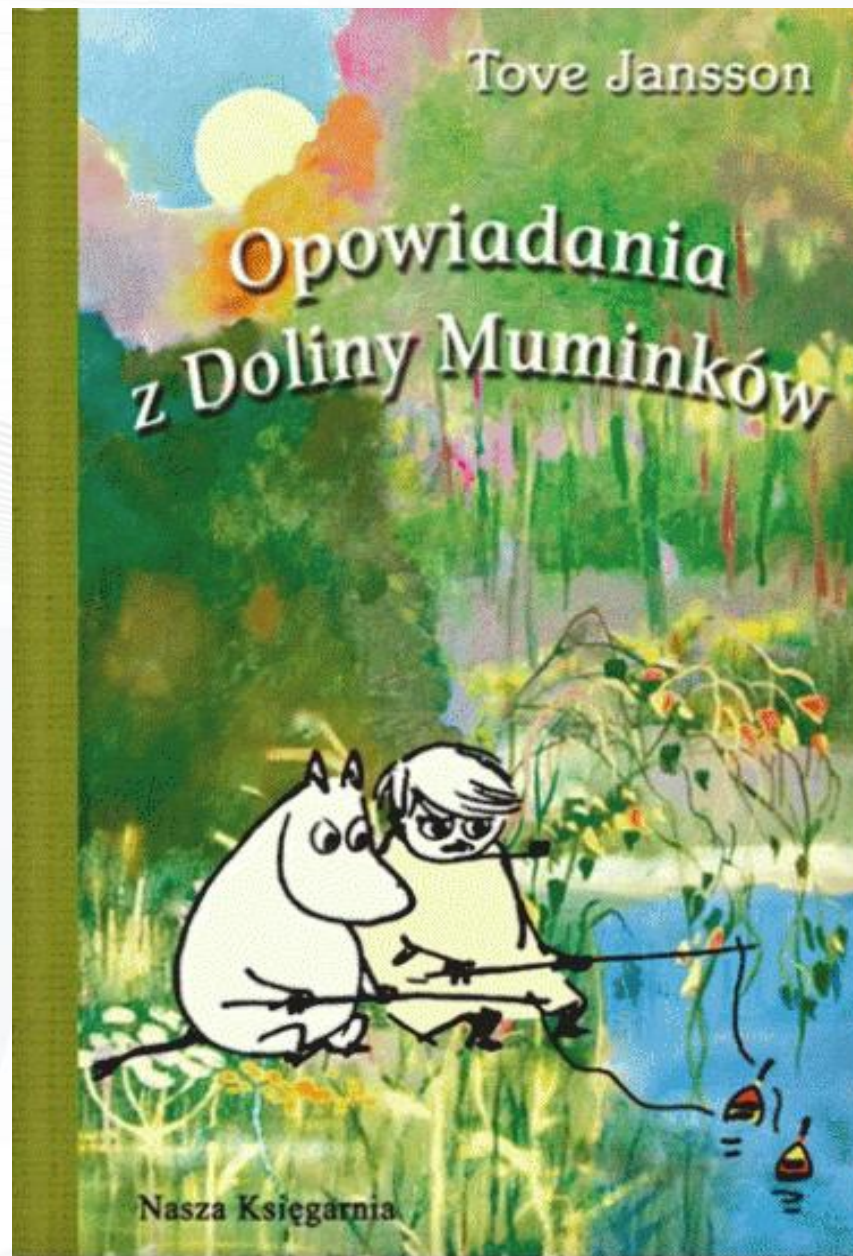

Teksty literackie

Krótkie opowiadania do czytania na lekcji

Consuela*

Hola!**

To ja, Henio. A „hola” to znaczy „cześć” po hiszpańsku. Bo ja się teraz będę uczył hiszpańskiego. Babcia mnie nauczy, bo ona umie. Mam już nawet słownik, taki z obrazkami. I wiem, jak jest po hiszpańsku „Nazywam się Henio”.

A wszystko przez to, że kilka dni temu na podwórku spotkałem psa. Wielkiego, czarnego i kudłatego. Takiego, jakiego zawsze chciałem mieć. I jakiego mi rodzice nigdy nie kupią. I ten pies biegł do mnie przez trawnik i machał ogonem, więc się strasznie ucieszyłem, że może on się zgubił, ten pies, i ja go teraz znajdę i przygarnę. I rodzice nie będą mieli wyjścia. I podbiegłem do niego. A on do mnie. I zaczął machać ogonem. Ale wszystko popsuka dziewczynka. Wyglądała całkiem jak ten pies – czarna i kudłata. Tylko wcale nie była wielka. Dziewczynka zawołała: „Negro!”. I coś jeszcze, czego nie zrozumiałem. A wtedy pies, który już prawie był mój, odwrócił się i podbiegł do niej. Podszedłem i zapytałem: „To twój pies?”, ale ona tylko zamrugła czarnymi oczami. No to się ucieszyłem, że jednak nie jej i złapałem go za obrozę, żeby się nim zaopiekować. A wtedy ona złapała z drugiej strony. No to się zdenerwowałem, bo po co ciągnie psa, skoro nie jest jej. „Zostaw go, ja go pierwszy chciałem przygarnąć”, powiedziałem. Ale ona znowu nic, tylko zamrugowała. „Dziwna jakaś”, pomyślałem i zacząłem się zastanawiać, jak nazwę mojego psa, który właśnie polizal mnie po ręce. Wtedy ta dziwna dziewczynka, co się przyczepiła do mojego nowego psa, uśmiechnęła się i znowu zamrugowała. I wtedy zobaczyłem, że ona ma bardzo ładne rzęsy. Takie długie i wywinięte. Jak firanki.

A wtedy nie wiadomo skąd zjawila się Hania z Gamonem i zapytała: „Skąd znasz Consuelę?”. Zdziwiłem się, bo przecież nie znam żadnej Consueli. Ale potem okazało się, że Consuela to właśnie ta dziewczynka z rzęsami. I że wcale nie jest dziwna, tylko nie mówi po polsku, bo jest Hiszpanką. Hania to wszystko wiedziała, bo Consuela przyjechała w odwiedziny do jej sąsiadki.

* Consuela – (czytaj: konsuela) imię dziewczynki.
** hola – (czytaj: ola) cześć, ale tylko na powitanie.

No a najgorsza wiadomość była taka, że to jednak był jej pies. Znaczy Consueli. Na imię miał Negro. To podobno znaczy po hiszpańsku „czarny”. Jakby nie było widać. Ja bym go nazwał inaczej, ale już trudno. Gamoń zaczął bawić się z Negro, a my rozmawialiśmy z Consuelą. To znaczy pokazywaliśmy sobie różne rzeczy na migi. Pokazaliśmy jej też naszą Noni, i wiecie co? Okazało się, że Consuela ma w kieszeni bardzo podobną lalczkę na kłopoty. Ale śmiesznie, prawda? A potem graliśmy w gumę. Nie uwierzycie, ale w Hiszpanii gra się tak samo jak u nas. Trzeba skakać i tyle.

I było fajnie, a Consuela ciągle mrugała tymi swoimi firankami. I wtedy właśnie pomyślałem, że Consuela to bardzo ładne imię i że nauczę się hiszpańskiego, i napiszę do niej list.

Hasta la vista!***
Wasz Henio

PS

Hania dziwnie się zachowuje. Właśnie przyszła i powiedziała, że hiszpański jest głupi i że ona sto razy bardziej woli angielski.

*** hasta la vista – (czytaj: asta la wista) do zobaczenia.

Wiersze (a nie tylko proste rymowanki)

Danuta Wawilow
Postuchanki

Kałużyści

Już od rana na podwórzu
wśród patyków i wśród liści
przycpnęli nad kałużą
pracowici kałużyści.
Wygrzebują brud z kałuży,
niech kałuża będzie czysta!
Pełne ręce ma roboty
każdy dobry kałużysta!

Rękawiczką i chusteczką
dwóch błocistów chodnik czyści.
Obrzucają się szyszkami
bardzo dzielni szyszkowisci.
Dwie kocistki pod ławeczką
cukierkami karmią kota...

Świątek, piątek czy niedziela
na podwórku wre robota!

- 1 Posłuchaj wiersza. Opowiedz, jak dzieci spędzają czas na podwórku.
- 2 O czym należy pamiętać podczas wspólnych zabaw?
- 3 Co to znaczy bezpiecznie się bawić?

20 9. W co się bawic na podwórku?

Jerzy Ficowski
Tutaj

Tutaj głaszczą powietrze skrzydełka jaskółek,
tutaj obłok, jak bocian, na topoli siada,
tu maki czerwienieją – zbóż serduszka czułe
i na łące się pasą złotych jaskrów stada.

Tutaj wierzba koślawa jak zielona kwoka
pod skrzydła bierze ptactwo, co w jej cieniu ćwierka,
tutaj deszczyk lipcowy, co sfrunął z wysoka,
układa modrych kałuż świecące lusterka.

Tutaj pająk w swą siatkę kroplę rosy zловіł,
tu ważka jak kokarda na trzcinie zawisła,
sroczka skrzeczy na płocie: „Jadą goście nowi!”,
i od gór aż do Gdańska niebo splawia Wisła.

Tu rośnie kwiat, gdzie tylko promień słońca padnie,
tutaj skoczna wiewiórka szeleści na sośnie...
Lecz co to znaczy – TUTAJ? Czy ktoś z was odgadnie,
w jakim to wszystko kraju świeci, pachnie, rośnie?

Leksykon

- jaskry
- kwoka
- modry
- splawiać

- 1 Wymień zwierzęta i rośliny opisane w wierszu.
- 2 Do czego została porównana wierzba? Dlaczego? Znajdź podobne porównania. Jak je rozumiesz?
- 3 Jakie miasto i jaka rzeka zostały wspomniane w tekście? Wskaż je na mapie.
- 4 Przeczytaj uważnie dwie ostatnie linijki i powiedz, jak je rozumiesz.

rz
wymienne na r

- orzeł
- orły
- pierze
- pióro
- morze
- mojski
- gorzki
- gorycz
- marzec
- marcowy
- dworzec
- na dworcu
- starzec
- stary
- gorzej
- gorszy
- kucharz
- kucharka

18 8. Moja ojczyzna

8. Moja ojczyzna 19

Teksty nieliterackie od pierwszych tygodni

Tropieciele
wiedzy

Czekolada

Czy wiesz, że głównym składnikiem potrzebnym do wytworzenia czekolady jest ziarno kakaowe? A rośnie ono... na drzewach! Hoduje się je w ciepłych i wilgotnych rejonach świata.

Czekolada to niezwykle smakołyk. Zjedzenie tabliczki tego przysmaku dodaje sił w czasie długich i trudnych wędrówek, a podczas nauki pomaga lepiej zapamiętywać skomplikowane rzeczy. Zimą można wypić filiżankę gorącej czekolady, by poczuć się rozgrzanym, silnym i weselszym.

Bardzo dawno temu Indianie pierwsi wymyślili, jak można wykorzystać owoce **kakaowca** rosnące na drzewach niedaleko ich wioski. Potrafili przygotowywać kakao z nasion kakaowca. Dodawali do niego miód, wanilię, chili (czytaj: czili) lub inne przyprawy. Dla Indian nasiona kakaowca były tak cenne, że za dziesięć małych ziarenek można było kupić jednego królika.

Do Europy czekoladę sprowadzono jako napój i dopiero całkiem niedawno zaczęto produkować ją w twardej **tabliczce**.

- 1 Poproś osobę dorosłą o pomoc w wyszukaniu przepisu na niecodzienny deser czekoladowy. Zaprezentuj ten przepis w klasie.
- 2 Opowiedz, jakie znasz rodzaje czekolady. Jakie mogą być jej smaki? Jakimi dodatkami wzbogaca się czekoladę?

Wojciech Mikołuszko

Jak liście odpadają z drzew?

(fragment książki „Tato, a dlaczego?”)

[...] Zima to dla drzew bardzo trudny czas. Długie noce i brak światła utrudniają produkcję pokarmu w liściach. Niska temperatura może doprowadzić do zamarzania w nich wody, co poniszczyłoby komórki. Jednak przede wszystkim drzewa boją się... suszy. [...] W czasie mrozów korzenie mają poważne kłopoty z pobieraniem wody z gleby. Drzewo musi więc bardzo oszczędzać ten cenny płyn. Najwięcej wody ucieka właśnie przez liście, a dokładniej przez małe otworki na ich powierzchni, zwane szparkami. Jeśli drzewo pozbędzie się liści jesienią, zimą nie grozi mu śmierć z przesuszenia. [...]

Leksykon

• komórki

Zanim się to stanie, roślina zabiera z liścia to, co najcenniejsze: substancje odżywcze. Zielony barwnik (chlorofil), który latem pozwalał na wykorzystanie energii słonecznej, rozkłada się. A gdy go brakuje, promienie niszczą liść, a tym samym zapasy na zimę. By się przed tym ochronić, drzewo produkuje czerwone barwniki. Potrafią one przechwycić nadmiar światła [...]. Dlatego właśnie jesienią drzewa mają tak intensywne kolory.

Kiedy drzewu wreszcie uda się zabrać z liścia to, co najcenniejsze, chce się ono ich pozbyć. U nasady ogonków liściowych znajduje się warstwa komórek. Komórki te łączą się ze sobą za pomocą roślinnego „kleju”. Jesienią drzewo rozpuszcza ten „klej”, a komórki z łatwością się rozdzielają. Wystarczy wówczas lekki podmuch wiatru, a ogonek liściowy się łamie i liść odpada z drzewa. [...]

- 1 Wyjaśnij, jak to się dzieje, że liście drzew zmieniają kolor jesienią.
- 2 Kiedy z drzew odpadają liście? Odczytaj właściwy fragment tekstu, a następnie opowiedz go własnymi słowami.

Kristin Dahl Mati Lepp

Matematyka ze sznurka i guzika

Zabawy w liczenie, mierzenie i układanie

ZAKAMARKI

Ile się zmieści?

W kuchni możesz zrobić ciekawe doświadczenie – sprawdzić, ile wody mieści się w różnych naczyniach. Weź kieliszek do jajek i sprawdź, ile takich kieliszków mieści się w szklance. Zanim to zrobisz, spróbuj zgadnąć. I co? Udało się?

Możesz też zaprosić kogoś do tej zabawy i urządzić zawody w zgadywaniu. Ile kieliszków wody zmieści się w wazonie, misce, słoiku? A ile garnków wody da się wlać do zlewozmywaka? Pamiętajcie, żeby najpierw zgadywać, a dopiero potem sprawdzać.

Jak sądzisz? Ile wody wypijasz każdego dnia? Znow najpierw spróbuj zgadnąć, a potem to sprawdź.

Wszystkie przeprowadzone przez ciebie doświadczenia mają związek z czymś, co nazywamy *objętością*. Objętość mówi nam o tym, ile coś zabiera miejsca.

26

27

Mierzenie objętości

Gdybyś był kilkadziesiąt lat temu i poszedł na zakupy, pewnie poprosiłbyś o dzban mleka. Tylko że dzbanki mogą być bardzo różnej wielkości, więc za każdym razem mógłbyś dostać inną ilość mleka.

Teraz objętość płynów, na przykład mleka, podajemy w litrach. Litr dzieli się na dziesięć mniejszych części – decy litrów, a każdy decylitr

na kolejnych dziesięć części – centylitrów. Każdy centylitr podzielony jest na dziesięć jeszcze mniejszych części – mililitrów.

Te różne miary przydają się do mierzenia objętości różnych rzeczy. Na przykład gdy macie katar i kupujecie krople do nosa, objętość buteleczki podana jest w mililitrach, a nie w litrach.

auka i świetna zabawa dla dzieci i dla dorosłych!

365

SUPER

EKSPERYMENTÓW

skonaj się, jak łatwo przeprowadzić fascynujące doświadczenia

122 Chleb własnej roboty

Upiecz pyszny chleb.

Widzę, że zachodzi tu jakaś reakcja chemiczna. Prawda?

W tej mieszance jest chyba dwutlenek węgla. Czuję jakieś bąbelki!

Co jest potrzebne:

- 1 łyżka stołowa cukru
- 1 łyżka stołowa oliwy z oliwek
- 1 łyżka stołowa suszonych drożdży
- 1/4 szklanki ciepłej wody
- 3 1/2 szklanki mąki
- 1 łyżeczka soli
- 2 miski
- blacha do pieczenia
- pędzel do ciasta
- przezroczysta folia spożywcza
- pędzel do ciasta
- piekarnik
- pomoc osoby dorosłej

Czy wiesz, że...

Kiedy dodasz do ciasta różne składniki, uzyskasz taki chleb, jaki lubisz najbardziej. Możesz do niego dodać: ziarno słonecznika, pestki dyni, siemien lniane, płatki owsiane, sezam czy suszone śliwki.

Krok po kroku:

1. Wymieszaj w misce cukier i drożdże z oliwą i wodą. Mieszanka powinna zacząć się pienić.
2. W drugiej misce zmieszaj mąkę z solą.
3. Wlej zawartość pierwszej miski do drugiej, wymieszaj i ugniataj do uzyskania miękkiego i gładkiego ciasta.
4. Posmaruj bryłę ciasta pędzlem umoczonej w oliwie, owiń folią spożywczą i odstaw w ciepłe miejsce na godzinę.
5. 15 minut przed wstawieniem chleba do piekarnika poproś osobę dorosłą o włączenie piekarnika i nastawienie temperatury na 220°C.
6. Uformuj bochenek z wyrośniętego ciasta. Jeśli chcesz, posmaruj go oliwą za pomocą pędzla, połóż na blasze i wsuń do piekarnika na 40-60 minut.
7. Chleb jest gotowy, gdy zbrązowieje i przy opukiwaniu wyda pusty odgłos. Jedz go po ostudzeniu!

To ciekawe...

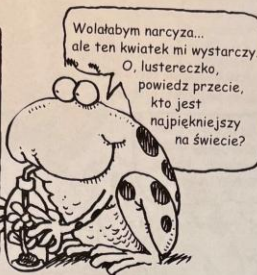
Do ciasta dodajesz drożdże. Ciepła woda je uaktywnia. Zaczynają karmić się cukrem, wydzielając dwutlenek węgla, który jest gazem. Jego bąbelki zostają uwiecznione w cieście, dlatego ciasto rośnie.

66 Czy rośliny oddychają?

Sprawdź, jak rośliny oddychają.

Krok po kroku:

1. Napełnij butelkę wodą do 3/4 jej objętości.
2. Obklep plasteliną szypułkę kwiatka.
3. Przyłóż równolegle do szypułki słomkę i także obklep ją plasteliną.
4. Włóż kwiatek i słomkę do butelki i uszczelnij plasteliną jej szyjkę. Kwiat powinien być zanurzony w wodzie, a słomka nie może jej dotykać.
5. Sprawdź, czy butelka jest szczelnie zamknięta.
6. Stań przed lustrem, przybliż usta do słomki i wciągnij powietrze. Co się dzieje w butelce?

Co jest potrzebne:

- szklana przezroczysta butelka
- kwiatek z szypułką, czyli z tą częścią pędu, która jest nieulistniona
- woda
- plastelina
- słomka do napojów
- lustro

Czy wiesz, że...

Na roślinie znajdują się szparki, czyli otwarki, niewidoczne gołym okiem. Przez nie rośliny oddychają. Kiedy wysuszą powietrze przez słomkę, w butelce powstaje podciśnienie. Szparki umożliwiają pobieranie powietrza z zewnątrz i jego przetransportowanie lodgąq do wnętrza butelki. To powietrze widzisz w postaci bąbelków. Niezłe, prawda?!

67 Ile wody w liściach?

Sprawdź, co wpływa na utrzymanie wody w liściach.

Krok po kroku:

1. Utnij 4 kawałki sznurka.
2. Przywiąż osobny kawałek sznurka do każdego ogonka liścia.
3. Drugi koniec każdego sznurka przymocuj do linijki lub patyka.
4. Połóż koniec linijki lub patyka na krawędzi pólki i przyciśnij książką tak, żeby liście swobodnie zwisały i się nie dotykały.
5. Pierwszy liść posmaruj wazeliną z obu stron, drugi – tylko od spodu, a trzeci – jedynie od góry. Czwartego liścia w ogóle nie smaruj.
6. Po kilku dniach porównaj wygląd liści. Co zauważasz?

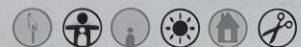

Co jest potrzebne:

- 4 duże świeże liście z krótkimi ogonkami
- sznurek
- nożyczki
- linijka lub patyk
- wazelina
- książka

Czy wiesz, że...

Liść nieposmarowany usycha i umiera najszybciej, ponieważ woda szybko paruje z jego powierzchni. Warstwa wazeliny utrudnia parowanie wody, dlatego listek posmarowany z obu stron zachowa świeżość najdłużej.

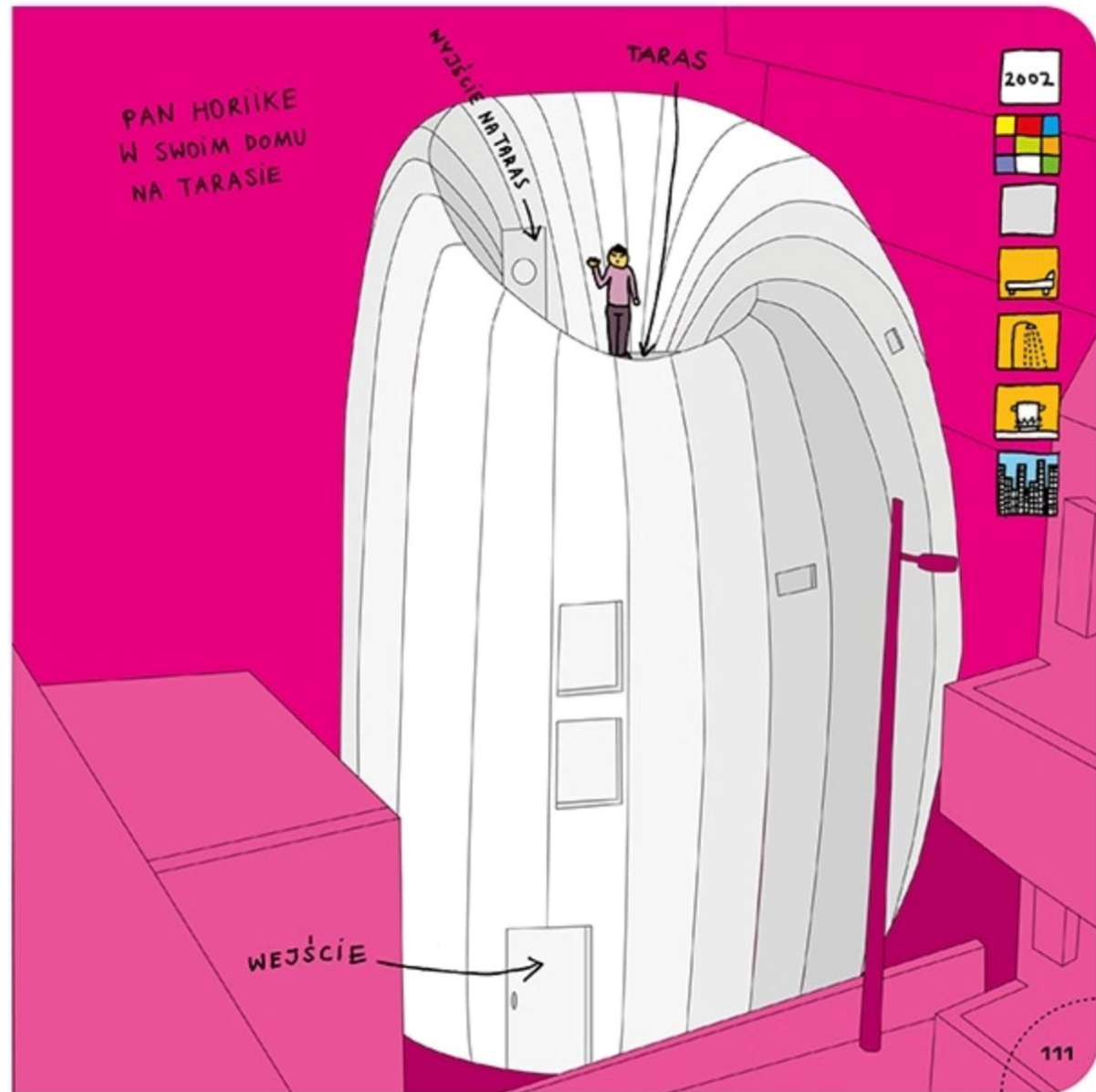
dom jajko

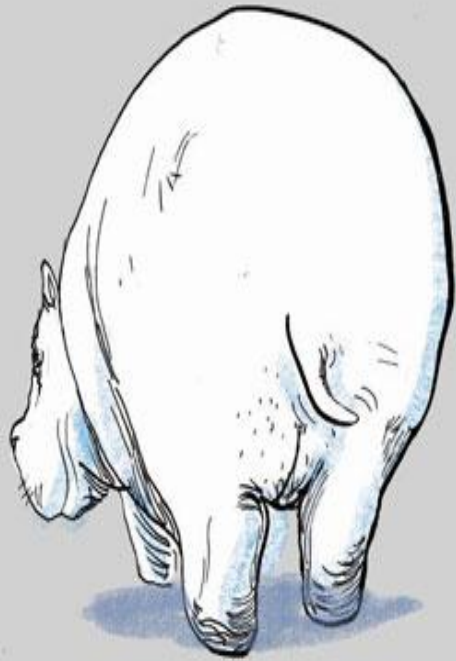
Natural Ellipse

Chciałbyś (lub chciałabyś, jeśli jesteś dziewczynką) **mieszkać w jajku**, i to w jajku z dziurą od góry? Pan Horiike Katunori chciał, dlatego poprosił **japońskich architektów**, żeby mu takie jajo zbudowali.

Ten przedziwny dom stoi w gęsto zabudowanej dzielnicy **Tokio**. Jego białe ściany mają oddzielić mieszkańców od nigdy nieustającego szumu miasta.

PUPY

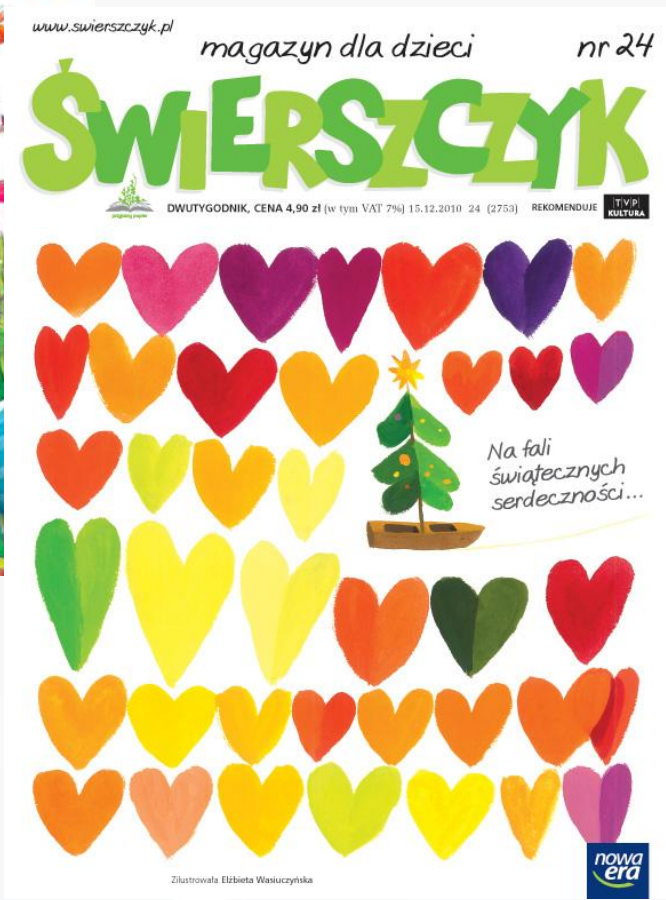
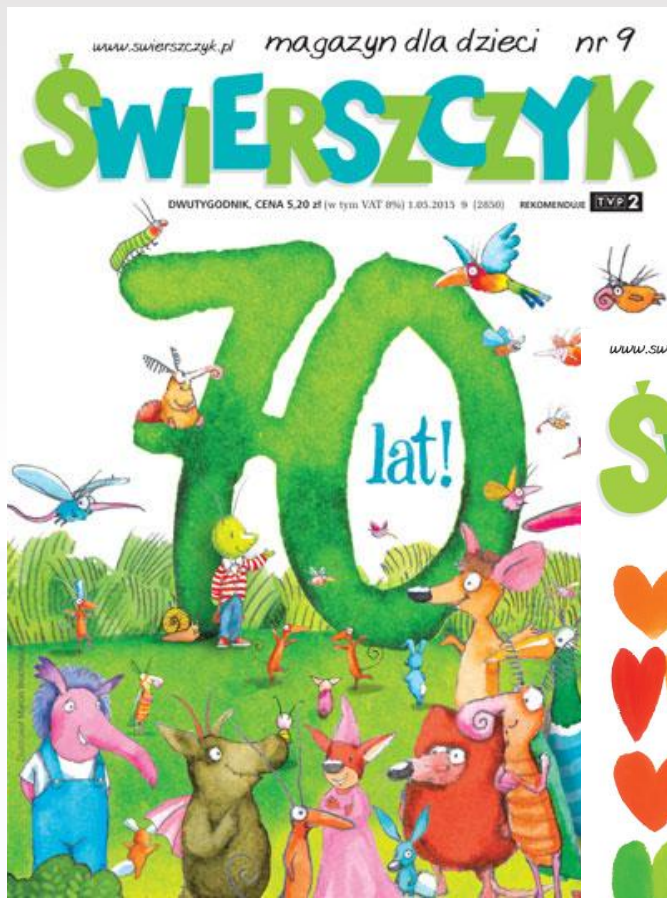
OGONKI I KUPERKI

WOMBAT

Najtwardsza pupa na świecie

Podobno wombaty to wesołe, zadowolone z życia zwierzątka, dopóki im ktoś nie przypomni o ich grubym zadku... Pozostałe zwierzęta mogą jednak pozazdrościć wombatowi jego pupy, bo jest ona wyjątkowa. Jest najtwardszą pupą na świecie! To prawdziwa tarcza skórna – superwytrzymała pancierz odporny nie tylko na zęby i pazury drapieżników, lecz również na ogień.

Gdy ktoś wombata zaatakuje, ten bardzo szybko ucieka do nory, zatykając wejście własnym zadkiem. Ugryzienia drapieżników nie zrobią mu żadnej krzywdy, a jego rodzina jest bezpieczna.

Jak czytać na lekcjach?

- **Czytaj dzieciom:** chociaż dzieci w wieku 8-10 lat już zupełnie dobrze radzą sobie ze słowem drukowanym, wolą słuchać. Tekst słuchany i oglądany jednocześnie staje się bogatszy w środki ekspresji. Większa część poezji dziecięcej, baśnie, opowiadania tworzone były z przeznaczeniem do czytania ich na głos.
- **Czytaj na lekcji 2-3 teksty tygodniowo:** zaplanuj pracę z przeczytanym tekstem.
- **Praca z tekstem to NIE jest ćwiczenie techniki czytania.**
- **Wybieraj tylko teksty wartościowe** - nie trać czasu na pozostałe.

Jak „zarażać” czytelnictwem?

- organizuj konkursy czytelnicze,
- rozpoczynaj pracę z lekturą współprowadzoną przez uczniów „biesiadą literacką” łączącą wspólne omówienie przeczytanych tekstów (zwłaszcza dłuższych lektur czytanych samodzielnie) z zabawami i poczęstunkiem,
- wprowadź w klasie zwyczaj codziennego czytania wybranych tekstów spośród zgromadzonych w założonej biblioteczkę klasowej,
- (współorganizuj) kiermasze biblioteczne – biblioteka to wspólna wartość,
- zaplanuj programy czytelnicze, takie jak „książki na wakacje”, „podziel się komiksem”, „kwiecień miesiącem poezji”,
- korzystaj z lekcji bibliotecznych.

Powody do pisania

Dorośli użytkownicy pisma wiedzą, że pisanie dotyczy komunikacji lub wyrażania idei. **Piszemy, ponieważ mamy coś do zakomunikowania, chcemy się z kimś porozumieć lub potrzebujemy coś zapamiętać lub wyjaśnić.**

Zwykle **piszemy do osób, które znajdują się w pewnej odległości.** Nietypowe jest pisanie wiadomości e-mail lub listu do kogoś, kto znajduje się w tym samym pokoju co ty lub jeśli wiadomość mogła zostać przekazana ustnie.

Pisanie jest czasochłonne. Napisanie czegoś może trwać dziesięć razy dłużej, niż wypowiedzenie tej samej treści (Smith, 1983).

Nauka pisania

Pisanie samodzielne

Samodzielne pisanie daje dzieciom możliwość eksperymentowania i ćwiczenia pisania. Większość nauczania odbywa się za pomocą pomocy i wsparcia udzielanego dziecku przez nauczyciela – podczas procesu tworzenia tekstu, oraz informacji zwrotnych i dyskusji po zakończeniu pisania.

Obecnie stosuje się dwa główne podejścia do samodzielnego pisania przez dzieci: **podejście rozwojowe i podejście tradycyjne.**

Nauczanie pisania – podejście tradycyjne

W **tradycyjnej metodologii** podkreśla się, że dzieci mogą nauczyć się pisać, tylko stosując się do instrukcji formalnych przedstawionych przez nauczyciela.

W związku z tym wczesne ćwiczenia pisemne powinny obejmować naukę tworzenia literopodobnych znaków, liter i kopiowania tekstów.

Kolejność wprowadzania liter, która jest różna w różnych elementarzach, decyduje o tym, jakie teksty uczeń 1. klasy może zapisać samodzielnie, co bardzo ogranicza możliwości twórcze. W pierwszych miesiącach liczba liter jest bardzo ograniczona.

Kolejność wprowadzania liter i głosek według podręcznika Nasz Elementarz Marii Lorek, Barbary Ochmańskiej i Lidii Wollman. W nawiasie podany został wyrazy podstawowy.

A (album), L (lala), O (oko), M (mama), T (tata), I (irys), E (ekran), K (kot), Y (koty), J (jajko), S (smok), D (dom), R (rak), W (woda), U (ul), Ó (ósemka), P (park), N (nos), C (cytryna), Ę, Ą, ł (łopata), B (bajka), G (góra), Z (zamek), Ś (ślimak), SI (siedem), Ń (koń), NI (niebo), Ź (żrebak), ZI (ziarno), Ć (ćma), CI (cień), F (foka), Ż (żaba), RZ (rzeka), SZ (szpak), CZ (czosnek), H (hulajnoga), CH (chmura), DZ (dzwonek), DŹ (dźwig), DZI (dzień), DŻ (dżem).

Kolejność wprowadzania liter i głosek według podręcznika Od A do Z Joany Białobrzesckiej. W nawiasie podany został wyrazy podstawowy.

A (Ala, Adam, aparat), M (mama), T (tata), L (Ala, lala), O (oko, Ola), E (Ela, ekran, Europa), I (Irena, igła), D (Darek, dom), Y (domy), K (kot, Kuba), S (smok, Sebastian), J (Jola, jajko), W (woda, Wojtek), U (wujek, ule), P (ptaki, Pola), C (Cecylia), R (Romek), N (nuty, Natałka), G (Gutek), B (balony, Bogda), Z (Zenek, zebra), ł (łucja), H (hotel, Helenka), F (Franek, flaga), Ć (ćma), CI (babcia, Miecia), Ń (leń, Oleńka), NI (niebo, Nina), Ś (świat, Jaś), SI (Kasia), Ź (źle), ZI (Ziemia), Ż (strażak, pożar), RZ (Krzyś), Ą, Ę, Ó (królowa, król, wróżka), SZ (Szymon), CZ (czapka, Czarek), CH (Michał), DZ (dzwon), DŹ (dźwięk), DZI (dzień), DŻ (drożdże).

Stały schemat żmudnych ćwiczeń kaligraficznych

TOK WPROWADZANIA LITERY

1. Stworzenie sytuacji do ćwiczeń w mówieniu rozmowa na temat ilustracji lub tekstu przedstawiającego przedmioty, osoby, elementy – w ich nazwach jest głoska, której znak graficzny (litera) będzie wprowadzany.

- wyszukiwanie na ilustracji elementów, których nazwy zawierają daną głoskę
- układanie pytań do ilustracji

2. Wyekspozowanie przez nauczyciela wyrazu podstawowego oraz ilustracji lub przedmiotu, który jest desygнатem tego wyrazu.

3. Analiza i synteza słuchowa wyrazu podstawowego.

- Wypowiadanie całego wyrazu, wybrzmiewanie sylab, głosek.
- Wypowiadanie kolejnych sylab połączone z klaskaniem – liczenie sylab.
- Wypowiadanie kolejnych głosek (spółgłoska – klaśnięcie, samogłoska – rozłożenie rąk).
- Liczenie głosek w wyrazie podstawowym.
- Określenie położenia głoski odpowiadającej wprowadzanej literze.
- Podawanie przykładowych wyrazów z taką samą głoską w nagłosie – jak w wyrazie podstawowym.
- Podawanie przykładowych wyrazów z głoską odpowiadającą wprowadzanej literze w innych pozycjach: w śródgłosie i wygłosie.

Uwaga! Na tym etapie nie podajemy wyrazów z głoską w wygłosie, jeżeli następuje ubezdźwięcznienie, to znaczy np. przy wprowadzeniu *d* nie podajemy wyrazów typu *łódz*; w pakiecie (ilustracje i modele głoskowe wyrazów na stronie wprowadzającej w ćwiczeniach) przestrzegamy tej zasady.

- Określenie rodzaju głoski odpowiadającej wprowadzanej literze (samogłoska, spółgłoska).

- wybrzmiewanie sylab połączone z tupaniem, uderzeniem o udo, z odkładaniem patyczków
- wybrzmiewanie i wyspiewywanie głosek ze zróżnicowaną dynamiką (głośno, cicho), długo – samogłoski, krótko – spółgłoski, (krótko wypowiadamy jedynie samogłoski nosowe – *ą, ę*)

4. Analiza i synteza wzrokowa wyrazu podstawowego.

- Budowanie struktury dźwiękowej wyrazu z wykorzystaniem kartoników (czerwonych i niebieskich).
- Liczenie samogłosek i spółgłosek; podział wyrazu na sylaby.
- Zastępowanie kartoników znanymi, wcześniej wprowadzonymi literami.
- Wskazanie miejsca nowej litery w wyrazie i określenie rodzaju określanej przez nią głoski (samogłoska, spółgłoska).

- wykorzystanie zestawów magnetycznych i materiałów z wyprawki ucznia

5. Demonstracja nowej litery drukowanej małej i wielkiej.

- Alfabet demonstracyjny.

- wyszukiwanie imion dzieci z klasy rozpoczynających się wprowadzaną literą i podanie informacji o rozpoczynaniu ich pisaną literą (zwłaszcza w przypadku pierwszych wprowadzanych liter)

6. Zastąpienie nową literą (drukowaną) odpowiedniego kartonika w modelu głoskowym wyrazu podstawowego.

- wykorzystanie zestawów magnetycznych i materiałów z wyprawki ucznia

7. Demonstracja nowej litery pisanej małej i wielkiej – porównanie jej z literą drukowaną.

- Pokaz pisania litery – na tablicy, bez liniatury i w liniaturze, zwrócenie uwagi na kierunek pisania. Omówienie miejsca zapisu litery małej i wielkiej w liniaturze. Posługiwanie się pojęciami: *pole górne, środkowe, dolne*.
- Analiza kształtu litery.

- ćwiczenia małej motoryki przygotowującej do pisania (gimnastyka rąk)
- kojarzenie kształtu litery z przedmiotem z otoczenia
- układanie liter z własnego ciała (ćwiczenia w grupach)

8. Nauka pisania litery.

- Ćwiczenia w pisaniu bezśladowym: palcem w powietrzu, na blacie ławki, w pudełku z piaskiem lub kaszą manną, na płaszczyźnie poziomej i pionowej, w pozycji siedzącej i stojącej itp.
- Ćwiczenia w pisaniu na foliogramie: pisanie litery dużego formatu bez liniatury, pisanie w poszerzonej liniaturze, pisanie w znormalizowanej liniaturze.
- Ćwiczenia w pisaniu na papierze: pisanie w poszerzonej liniaturze po śladzie i samodzielnie, pisanie małej i wielkiej litery w izolacji po śladzie i samodzielnie w znormalizowanej liniaturze.

Uwaga! W miarę nabywania przez dzieci coraz większej sprawności grafomotorycznej nauczyciel może eliminować poszczególne etapy pisania i przejść np. od pisania na foliogramie do pisania bezśladowego.

- Pisanie nowej litery małej i wielkiej w połączeniu z innymi literami (pisanie sylab).
- Pisanie wyrazów z nową literą – przepisywanie wyrazów (wzorów). Zwrócenie uwagi na pisanie wielką literą.

- modelowanie wprowadzanych liter z druczika kreatywnego, modeliny lub plasteliny
- wspólne (każde dziecko podchodzi i maluje jedną literę) wykonanie dywanu literowego farbami plakatowymi na dużym arkuszu papieru zawieszonym pionowo na ścianie lub położonym na złączonych stolikach
- pisanie liter klejem na kartce i wysypywanie śladu np. kaszą
- układanie liter z włóczki (przyklejanie jej)
- układanie liter ze skakanek lub liny na podłodze
- wyszukiwanie nowo poznanej litery obunóż na podłodze
- wyszukiwanie nowo poznanych liter ukrytych na rysunku
- rysunki kreatywne na bazie kształtu poznanej litery, np. *parasol* – litera *l*, *okulary* – litera *o*

9. Pisanie zdań z wyrazami zawierającymi nową literę. Zwrócenie uwagi na rozpoczynanie zdania wielką literą i kończenie kropką.

- pisanie po śladzie, przepisywanie, pisanie samodzielnie przy wprowadzaniu końcowych liter

10. Czytanie tekstu z podręcznika, rozmowa na temat przeczytanego tekstu. Wyszukiwanie w tekście wyrazów z nową literą.

- wiązanie ilustracji z tekstem
- odpowiedzi na pytania związane z tekstem
- układanie pytań do tekstu

11. Ćwiczenia analityczno-syntetyczne z wykorzystaniem nowej litery – układanie wyrazów z liter i sylab, przekształcanie wyrazów, rozwiązywanie rebusów, krzyżówek.

- nauczyciel wymawia wyrazy sylabami, a w dalszym etapie pracy (po początkowej fazie wprowadzenia liter) również głoskami, a dzieci dokonują ich syntezy
- jedno dziecko wymawia wyraz głoskami lub sylabami – drugie dokonuje jego syntezy
- jedno dziecko wymawia wyraz – drugie dokonuje jego analizy głoskowej lub sylabowej
- wyszukiwanie wyrazów ukrytych w innych wyrazach (np. *kotara*)
- układanie wyrazów na bazie liter podanego wyrazu
- tworzenie nowych wyrazów poprzez zamianę jednej z liter na inną (np. *mama* – *tama*, *lis* – *las*) lub poprzez dodanie litery/liter (np. *lama* – *plama*, *lis* – *listek*)

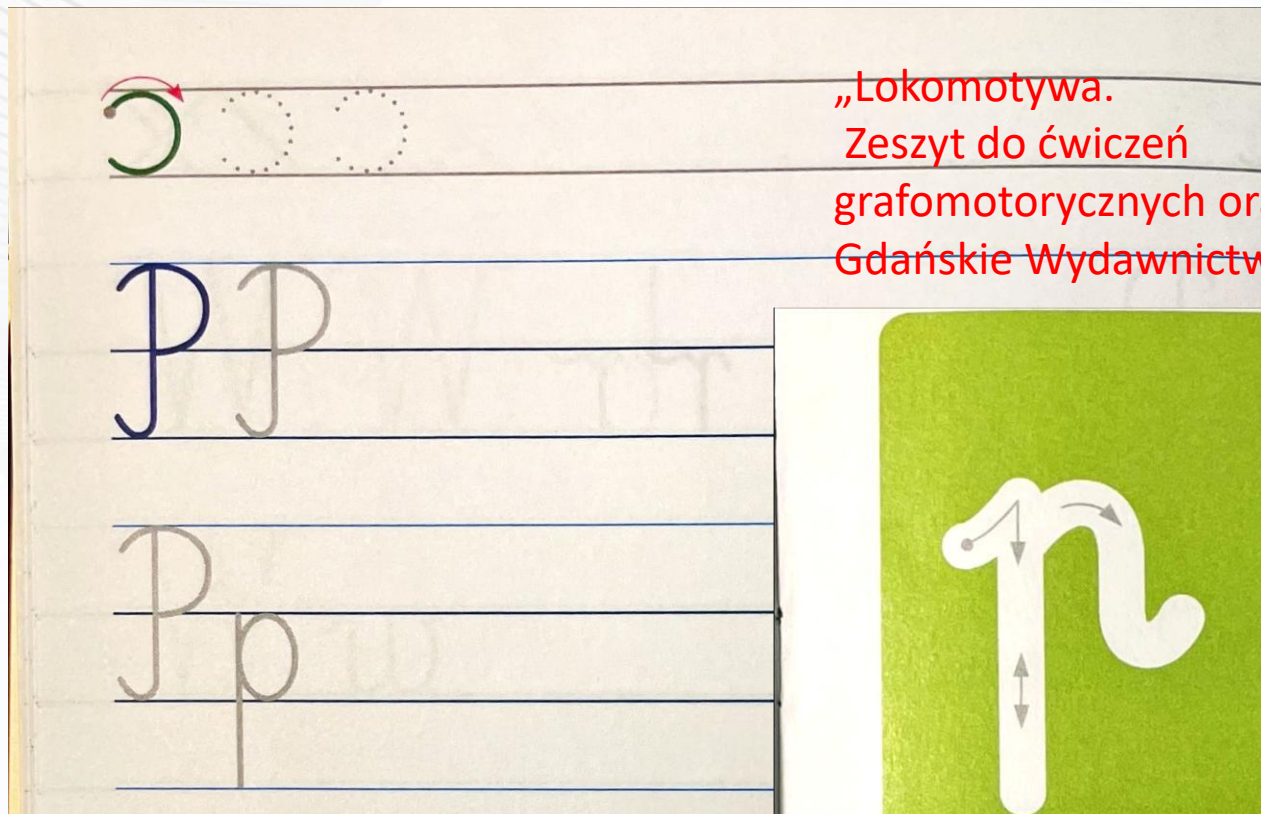
Nauczanie pisania – podejście tradycyjne

Tradycyjne podejście do nauczania pisania opiera się na założeniu, że ponieważ małe dzieci mają bardzo małą wiedzę na temat pisania, nie mogą pisać samodzielnie.

Oznacza to, że kiedy dzieci uczą się pisać, najpierw muszą kopiować modele liter używane w „dorosłym” piśmie. Kiedy tak się dzieje, najważniejsze stają się poprawność zapisu u kształt liter oraz ich połączeń. **Dzieci uczą się, że to jak pismo wygląda, jest ważniejsze od treści, jakie przekazuje.**

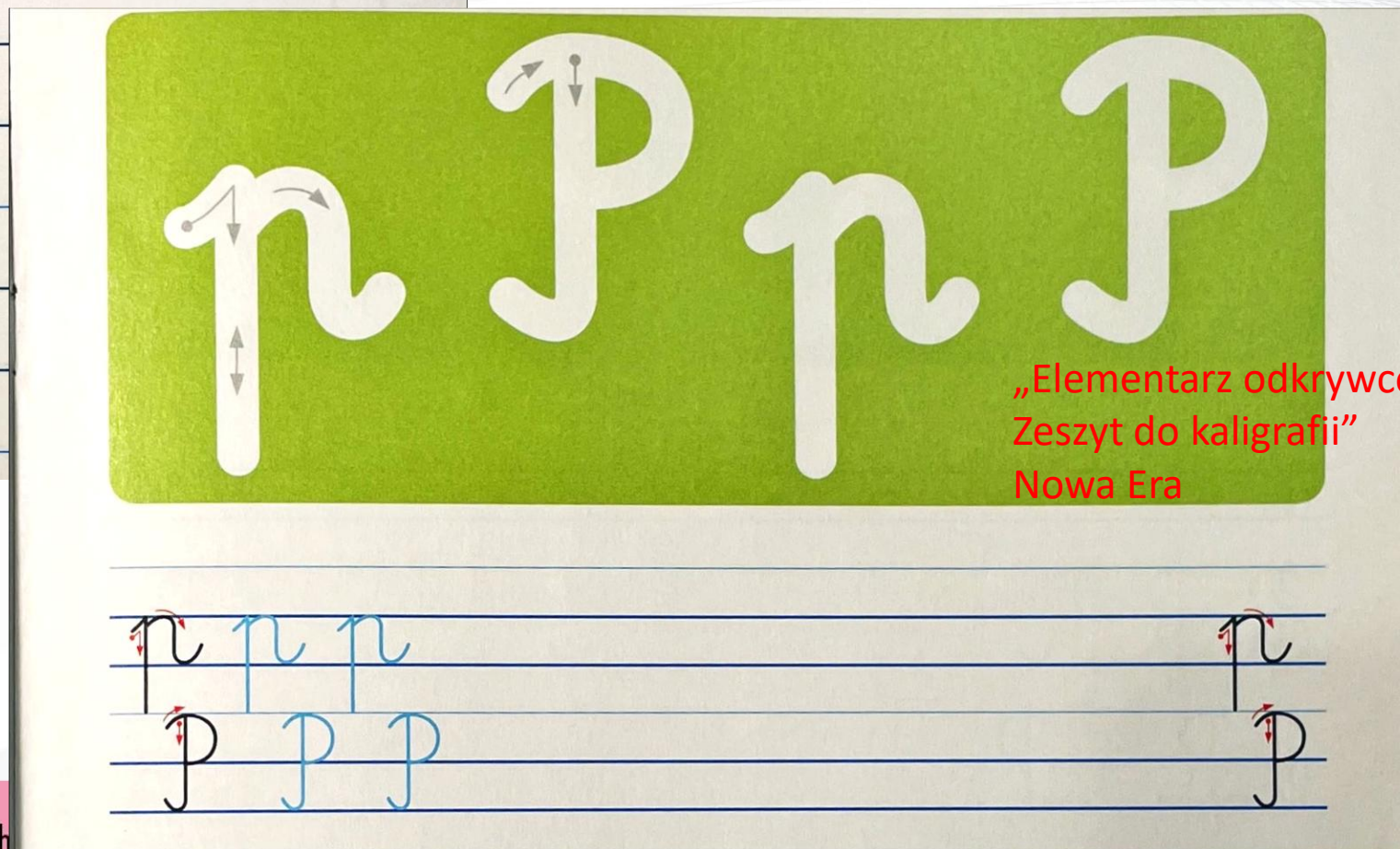
Godziny poświęcone na uzupełnianie zeszytów do kaligrafii i zmęczenie, jakie się z tym wiąże, a także konieczność wprowadzania poprawek w przypadku niewystarczająco kształtnego zapisu powodują, że staranne pismo kojarzy się uczniom negatywnie. W klasie 4., kiedy kaligraficzne pismo nie jest już wymagane, wielu uczniów przestaje dbać o staranny zapis.

Nauczanie pisania – podejście tradycyjne

„Lokomotywa.
Zeszyt do ćwiczeń
grafomotorycznych oraz kaligrafii”
Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe

Do prawidłowego odwzorowania kształtu liter przykładą się dużą wagę w ćwiczeniach kaligraficznych, ale w zależności od wydawnictwa ten kształt może się znacząco różnić.

„Elementarz odkrywców.
Zeszyt do kaligrafii”
Nowa Era

Nauczanie pisania – podejście tradycyjne

Wady podejścia tradycyjnego

- ✓ Kopiowanie i obawy o możliwość popełnienia błędu uzależniają dzieci od nauczyciela.
- ✓ Oczekiwanie na pomoc lub szczegółowe instrukcje nauczyciela zajmuje mnóstwo czasu (dzieci podążające za nauczycielem chodzącym po klasie z otwartymi zeszytami lub siedzące w ławkach z rękami w górze)
- ✓ Pisanie zdań do kopiowania i objaśnianie pisowni dla dzieci zajmuje dużo czasu nauczyciela i pozostawia mu mało czasu na rozmowę o treści tekstu oraz jego kompozycji
- ✓ Mimo zachęcania dzieci do tworzenia interesujących, obrazowych i dobrze skonstruowanych tekstów, nauczyciele mogą spędzać większość czasu, nie pomagając uczniom w żadnym z tych aspektów pisania.

Rozwój umiejętności pisania – podejście rozwojowe

Niektórzy naukowcy kwestionują jednak ten pogląd. Wierzą, że dzieci, które aktywnie uczą się języka, nabywają umiejętność pisania znacznie wcześniej niż rozpoczynają formalne lekcje czytania. Wskazują oni następujące argumenty:

- dzieci, które spontanicznie piszą znaki na papierze, aktywnie ćwiczą umiejętności pisania;
- wysiłki dzieci, aby zanotować to, co zostało powiedziane, pozwalają im w naturalny sposób zapoznać się z relacją między językiem pisanym i mówionym;
- dzieci, które samodzielnie piszą litery i próbują łączyć je, zaczynają odkrywać zasady pisania;
- kiedy dziecko czyta to, co napisało, zaczyna postrzegać związek między czytaniem a pisanem.

Nauczanie pisania – podejście rozwojowe

Nauczyciele, którzy wybierają podejście rozwojowe, wykorzystują wiedzę i umiejętności, które dzieci wnoszą do szkoły.

Od samego początku dzieci będą starały się pisać dla siebie.

Potrzebują możliwości pisania bez kopiowania zadanych wyrazów czy liter lub czekania na pomoc nauczyciela.

Nauka pisania nie trwa krótko. Czasu wymaga przejście od znaków na stronie do płynnego pisania. Wyrażanie myśli i znaczeń za pomocą słowa pisanego jest czasochłonną i ciężką pracą. Dzieciom należy dać czas na eksperymentowanie z pisaniem, tak aby czuły, że ich wysiłek dotyczący pisania jest cenny – rozwinięte to pozytywne nastawienie do pisania.

W tym celu nauczyciel nie powinien korygować każdego popełnionego błędu (skupiamy się na jednej lub maksymalnie dwóch trudnościach w trakcie jednej sesji), jak najwięcej rozmawiać z dziećmi o ich pisaniu i zapewniać im odpowiednie wzory.

Nauczanie pisania – podejście rozwojowe

W podejściu rozwojowym początkowo zachęca się dzieci do pisania bez obawy o poprawność i charakter pisma.

Dzieci otrzymują celowe zadania i, jeśli to możliwe, piszą swoje teksty do adresatów innych niż nauczyciel.

Zanim rozpoczną samodzielne pisanie, nauczyciele mogą wskazywać wzory liter pisanych i połączeń między nimi.

W trakcie indywidualnych ćwiczeń nauczyciel pracuje z poszczególnymi uczniami, aby doskonalić ich pismo. Dyskusja i informacje zwrotne zachęcają dzieci do zastanowienia się nad treścią zapisanego tekstu i nad tym, jak powinno się pisać. Informacje zwrotne mogą obejmować pokazanie dziecku, jak coś zapisać, lub np. stawianie pytań odnoszących się do tego, co dziecko napisało.

Nauczanie pisania – podejście rozwojowe

Podejście rozwojowe do nauczania pisania opiera się na zrozumieniu różnych elementów pisma, zrozumieniu, jak rozwija się pisanie i zrozumieniu, w jaki sposób dzieci się uczą.

Takie rozumienie umożliwia nauczycielom podejmowanie decyzji o tym, kiedy i jak należy interweniować, aby rozwinąć umiejętności pisania każdego dziecka.

Nauczanie pisania – podejście rozwojowe

Rozwojowe podejście do pisania pozwala dzieciom:

- wierzyć w swoje umiejętności w zakresie tworzenia tekstu od samego początku, ponieważ wiedza i zrozumienie, które wnoszą, są cenione;
- aktywnie uczestniczyć w procesie rozwijania umiejętności pisania;
- rozwiązywać problemy, formułować hipotezy i stosować przyswojone zasady w praktyce;
- ryzykować i popełniać błędy;
- być niezależnym, wykorzystywać własne zasoby i wiedzę;
- rozwijać pozytywne nastawienie do pisania, bez nadmiernej koncentracji na poprawnym formowaniu liter, poprawnej pisowni i schludności;
- rozumieć, że pisanie dotyczy przede wszystkim komunikacji - przekazywaniu informacji
- odkrywać sposoby pisania;
- otrzymywać indywidualne wsparcie dostosowane do ich potrzeb.

Rola nauczyciela jako modelu i przewodnika jest kluczowa dla powodzenia podejścia rozwojowego.

Nauczanie pisania – podejście rozwojowe

Joe – 6 lat, opis eksperymentu przyrodniczego. W ramach korekty został poproszony przez nauczyciela jedynie o dopisanie wyników eksperymentu. Błędy ortograficzne i literówki w tekście nie zostały zaznaczone przez nauczyciela.

Fist we were blid foldid
and then we were taken into
a cuberd and we had to taste
abcand d and I got them
all rite and a was oring and
B was lemom and c was
apale and d was black -
curunt .

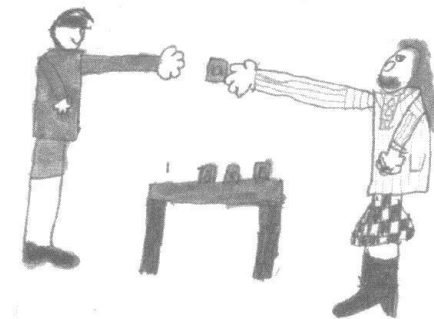
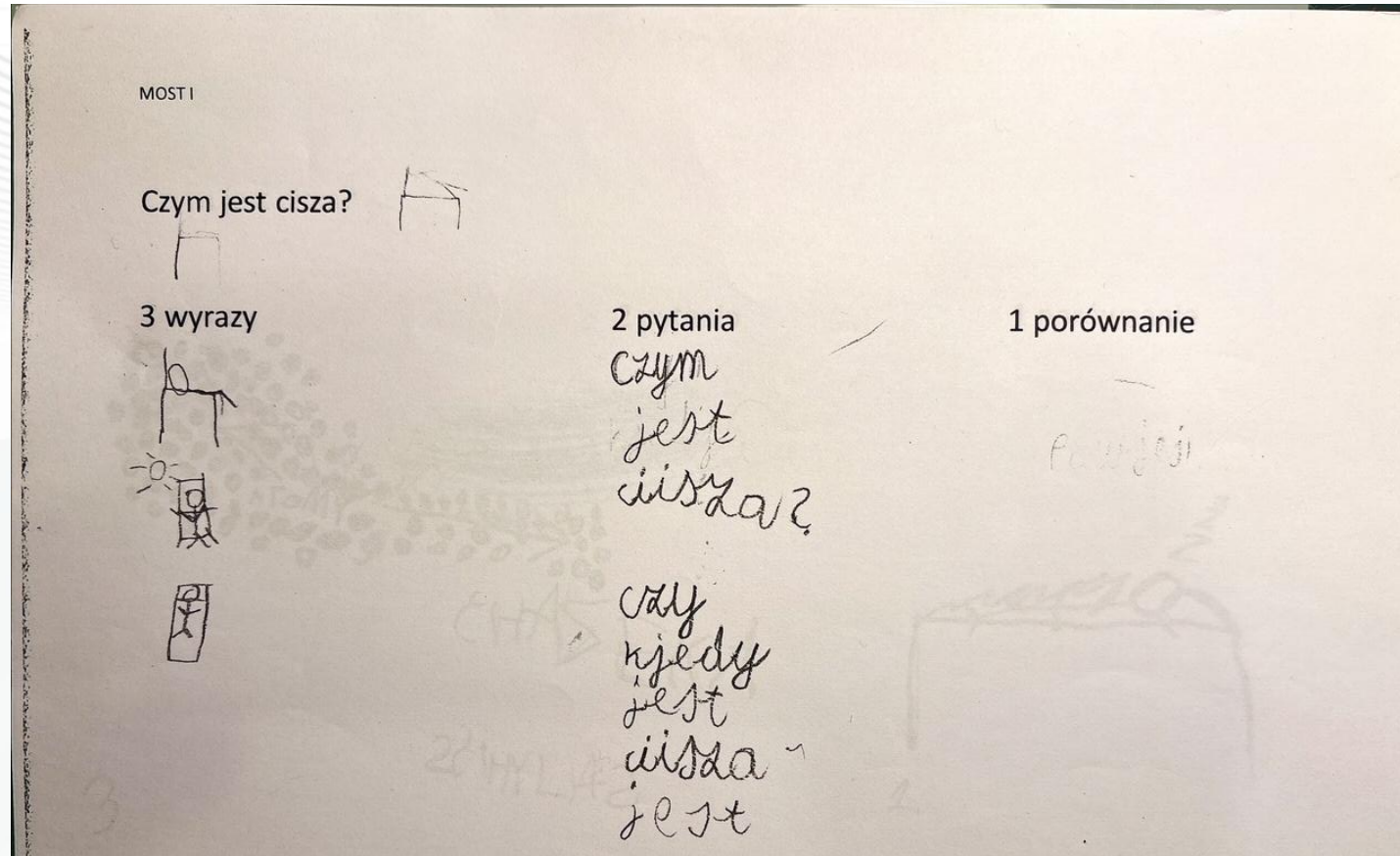

Figure 4.7 Joe's recount

Browne A., *Developing Language and Literacy 3-8*, 2009.

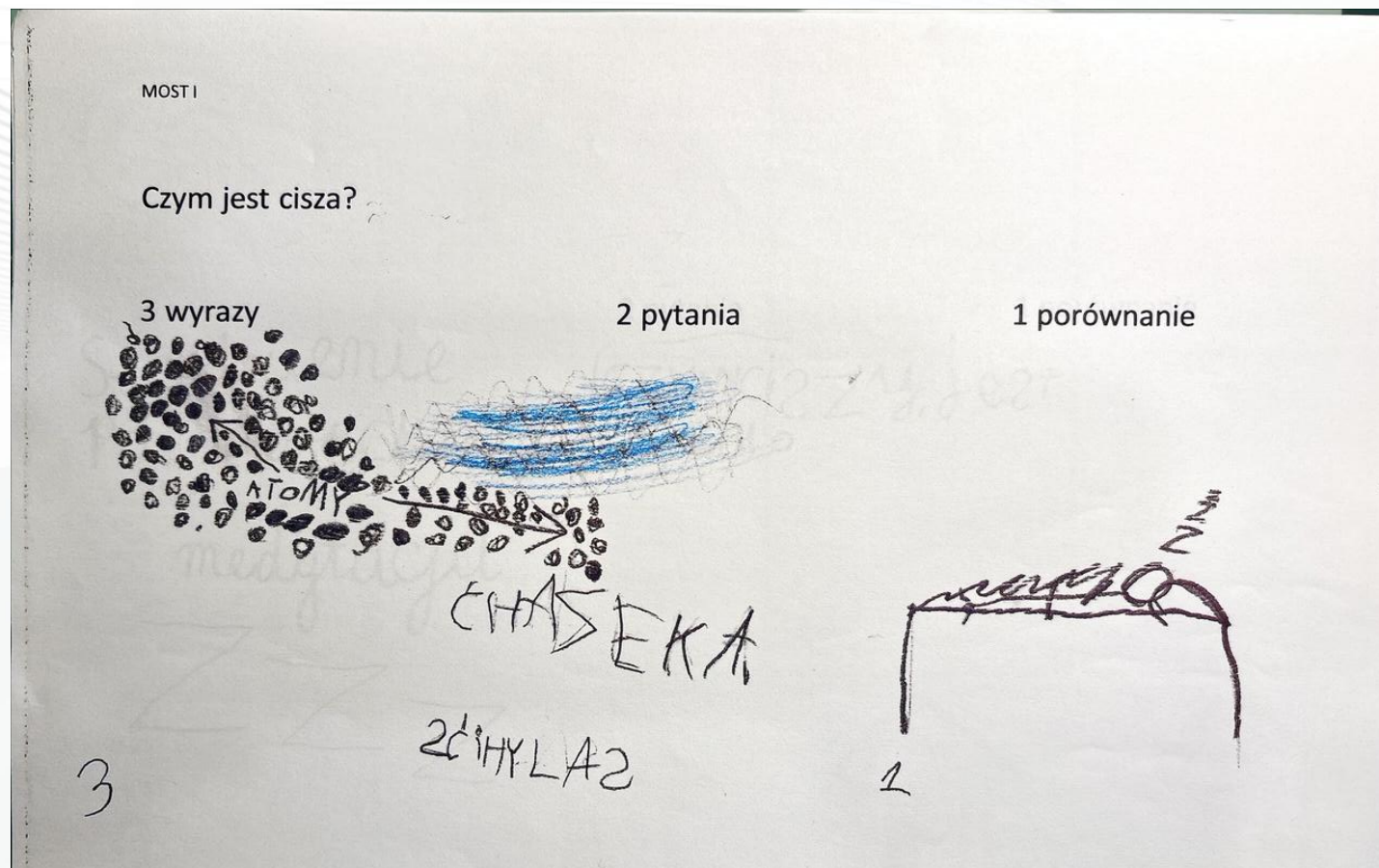
Nauczanie pisania – podejście rozwojowe

Źródło: archiwum
własne. Joanna
Dobkowska

Uczniowie klasy 1. w grupach wypełniali kartę pracy dotyczącą przeprowadzonego eksperymentu.
W miarę swoich umiejętności łączą tekst i piktogramy

Nauczanie pisania – podejście rozwojowe

Źródło: archiwum
własne. Joanna
Dobkowska

Uczniowie klasy 1. w grupach wypełniali kartę pracy dotyczącą przeprowadzonego eksperymentu. W miarę swoich umiejętności łączą tekst i rysunki.

Wczesna nauka pisania

Zasadniczą różnicą pomiędzy tradycyjnym a rozwojowym podejściem do nauki pisania jest ustawienie priorytetów dotyczących kluczowych umiejętności.

Podejście tradycyjne akcentuje transkrypcje (zapis) podejście rozwojowe podkreśla treść i kompozycję.

W obu podejściach nauczyciele pracują z dziećmi, pomagając im w rozwijaniu umiejętności pisania. W podejściu tradycyjnym, większość starań nauczyciela dotyczy okresu zanim dziecko nauczy się pisać. W podejściu rozwojowym – nauczyciel pracuje z dzieckiem, które jest już w stanie pisać.

Dziecięce rozumienie funkcji pisma

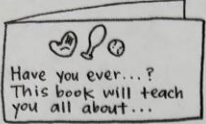

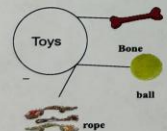

Dzieci od dnia urodzin są aktywne i entuzjastycznie nastawione do nauki. Widać to w odniesieniu do rozwijania języka mówionego.

Aby dzieci uczyły się chętnie muszą być spełnione dwa warunki: **muszą widzieć cel - powód uczenia się i cel ten musi być adekwatny do ich aktualnych potrzeb.**

Dzieci zadają sobie dwa pytania, które decydują o ich zaangażowaniu w zadanie: „Po co to robię?” i „Co z tego będę miał?”

Rozwijając umiejętność tworzenia tekstu, warto wyznaczać uczniom realne zadania związane z pisanem do adresatów innych niż nauczyciel tekstów takich, jak zaproszenia (np. dla nauczycieli, kolegów, rodzin), ogłoszenia (np. dotyczące zgubionych przyborów szkolnych), życzenia (np. dla uczniów ze szkoły z innej części Polski), opowiadania i książki (np. drukowane w gazecie szkolnej, czytane młodszym kolegom), etc.

My All About Checklist

	Not Yet	Yes
<p>Introduction</p> 	<p>Jeszcze nie</p>	<p>Tak</p>
<p>I wrote information across pages</p> 		
<p>I used describing words</p> 		
<p>I gave examples</p> 		
<p>Ending</p> 		

Napisałem wprowadzenie

Zapisywałem notatki na całych stronach.

Używałem przymiotników.

Dawałem przykłady.

Podsumowałem tekst.

Przygotowanie książki „Wszystko o...” -
- lista kontrolna

Klasa 1.

Edukacja przyrodnicza

PODSTAWA PROGRAMOWA:

1. Procesy życiowe i różnorodność biologiczna – uczeń:

- e) obserwuje w terenie i rozpoznaje podstawowe gatunki zwierząt i roślin żyjących w najbliższym środowisku oraz wyjaśnia ich znaczenie dla różnorodności biologicznej i konieczność ich ochrony,
- f) na podstawie własnych obserwacji terenowych podaje przykłady sposobów, w jakie rośliny i zwierzęta przystosowują się do różnych warunków środowiskowych (np. długość i głębokość korzeni, kształt, struktura i barwa liści, ubarwienie zwierząt, narządy służące do życia na lądzie, w wodzie, powietrzu, pod ziemią),
- g) wyjaśnia na podstawie badań, że życie i rozwój roślin zależy od czynników takich, jak: energia słoneczna, gleba, woda, powietrze;

2. Procesy fizyczne w codzienności dziecka – uczeń:

- a) obserwuje w terenie i bada działanie różnych sił, w tym grawitacji, tarcia, sprężystości i nacisku, oraz ich wpływ na ruch i zachowanie przedmiotów,
- b) bada właściwości światła (np. tworzy cienie, bada odbicie światła od lśniących powierzchni i rozszczepienie światła, rozpoznaje naturalne i sztuczne źródła światła) i prezentuje wyniki swoich badań.

PODSTAWA PROGRAMOWA:

5. Warsztat przyrodnika – uczeń:

- a) rozwija ciekawość poznawczą,
- b) formułuje pytania badawcze, planuje i przeprowadza działania badawcze, w tym zbiera oraz dokumentuje dane, analizuje je i wyciąga wnioski,
- c) przedstawia wyniki w wybranej formie graficznej,
- d) posługuje się narzędziami badawczymi, w tym kluczami do oznaczania roślin i zwierząt, lupą, mikroskopem, lornetką, prostym szkłem laboratoryjnym, kompasem, globusem, mapą fizyczną, wagą szalkową, termometrem,
- e) prowadzi badania przyrodnicze w taki sposób, aby nie szkodzić obserwowanym obiektom i uwzględniać ich dobro i potrzeby,
- f) rozpoznaje sytuacje niebezpieczne dla zdrowia i życia oraz stosuje zasady bezpiecznego postępowania wobec zagrożeń ze strony niebezpiecznych zwierząt, trujących roślin i substancji, ruchu drogowego, chorób zakaźnych oraz groźnych zjawisk pogodowych.

Edukacja przyrodnicza

Wprowadzenie myślenia naukowego i algorytmicznego – już na etapie wczesnoszkolnym dzieci są wprowadzane w podstawy myślenia badawczego (przyroda) oraz logicznego i algorytmicznego (informatyka).

Outdoor Education jako codzienność: Szkoła to nie tylko budynek. Najlepsze lekcje przyrody dzieją się na podwórku, w parku, na ulicy.

Dziecko jak naukowiec: Trening 12 procesów poznawczych (obserwacja, stawianie hipotez, budowanie modeli).

Edukacja klimatyczna: Badanie realnego wpływu człowieka na lokalne środowisko.

Edukacja przyrodnicza: rola pytań w edukacji wczesnoszkolnej

Źródła pytań: otaczający świat

Zadanie 1.

a) Co Cię dziwi?

Zadanie 2.

Co jest interesującego w:

1. żabie
2. kurzu
3. herbacie

Szmidt, K., Płóciennik, E., 2020, *Myślenie pytajne*, Łódź.

Rozwój języka dziecka jest związany z jego aktywnością badawczą i zrozumieniem świata, w którym żyje. **Dzięki słuchaniu, dociekaniu i zadawaniu pytań i interpretowaniu odpowiedzi dziecko uczy się i poznaje świat. Język wspomaga rozwój myślenia** poprzez stwarzanie okazji do odkrywania, nadawania sensu nowym doświadczeniom, łączenia tego, co nowe z tym, co już poznane.

Ann Browne, 2011, *Developing Language and Literacy 3-8*, London

Edukacja społeczna

PODSTAWA PROGRAMOWA:

1) Kompetencje osobiste – uczeń:

- a) rozpoznaje i nazywa swoje mocne strony, rozwija świadomość swoich osiągnięć oraz wykorzystuje je w działaniu,
- b) wskazuje obszary, w których szczególnie pragnie się rozwijać, a także przykładowe sposoby dbania o rozwój w tych obszarach,
- c) podejmuje próby samooceny; na jej podstawie wprowadza zmiany w swoim zachowaniu i działaniach,
- d) rozpoznaje i nazywa swoje potrzeby i emocje, komunikuje je innym i zwraca się o pomoc do odpowiednich osób w razie potrzeby,
- e) stosuje poznane strategie regulacji emocji adekwatnie do sytuacji,
- f) stosuje poznane strategie radzenia sobie ze stresem i porażką oraz potrafi prosić o wsparcie,
- g) asertywnie reaguje w sytuacjach przekraczania swoich granic, wyrażając własne potrzeby i emocje z poszanowaniem siebie i innych,
- h) rozpoznaje negatywne zachowania ze strony innych związane z namawianiem do niebezpiecznych zachowań, przekraczaniem granic lub łamaniem zasad i reaguje na nie.

Trzy filary: kompetencje osobiste (ja), kompetencje społeczne (my) oraz edukacja obywatelska (my w świecie).

Odporność psychiczna i emocje: nacisk na naukę regulacji emocji i radzenia sobie ze stresem. Edukacja wspiera budowanie poczucie własnej wartości, asertywność, rozpoznawanie własnych potrzeb, kształtowanie postaw prozdrowotnych.

„Czas w kręgu” jako standard: systematyczne spotkania (min. raz w tygodniu), które uczą słuchania, empatii i rozwiązywania problemów grupowych.

Mediacje rówieśnicze: dzieci uczą się samodzielnie rozwiązywać konflikty za pomocą „języka Ja”.

Demokracja w praktyce: edukacja obywatelska to nie tylko symbole narodowe, to realne działanie w klasie (np. Rada Klasy) i poznawanie historii swojej „małej ojczyzny”.

Edukacja artystyczna

Edukacja artystyczna – nowy dział

PODSTAWA PROGRAMOWA:

3) Kształcenie wrażliwości estetycznej – uczeń:

a) dostrzega

- ład i nieład,
 - regularność i nieregularność,
 - harmonię i dysharmonię w otoczeniu
- oraz podobieństwa między światem przedstawionym w poznawanej sztuce a otaczającą go rzeczywistością,

Edukacja techniczna i informatyczna

Edukacja techniczna i informatyczna

Sztuczna inteligencja: uczeń uczy się krytycznie oceniać to, co widzi w sieci. Rozróżnia fakty od opinii.

Manualność: bezpieczne posługiwanie się młotkiem, igłą czy nożyczkami jako fundament zaradności.

Programowanie: algorytmy „bez prądu”.

STEAM: projekty integrujące nauki ścisłe, technologię, inżynierię, matematykę i sztukę np. budowa ruchomych automatów z odpadów. **Komentarz dydaktyczny do podstawy – przykłady zajęć.**

➤ **Efekt:** Uczeń staje się twórcą technologii, a nie tylko jej biernym odbiorcą.

Środowisko edukacyjne. Doświadczenia. Ocenianie

Środowisko jako „trzeci nauczyciel”

Najważniejszym zadaniem nauczyciela jest stworzenie uczniowi odpowiednio przygotowanego otoczenia, gdyż tworzenie osobowości rozwija się poprzez interakcję z otoczeniem.

Maria Montessori

Środowisko jest opisywane jako trzeci nauczyciel naszych dzieci, który tworzy klimat szkoły i klasy oraz sam w sobie jest treścią nauczania estetyki.

Istotnymi charakterystykami środowiska fizycznego szkoły są: **estetyka, światło, wytłumienie hałasu, bezpieczeństwo, wygoda, porządek i brak zagracaenia, czystość, komfort, przytulność, przestronność, dostępność i bliskość środowiska naturalnego.**

(Fraser, 2012)

Elementy wyposażenia sali sprzyjające edukacji:

- **Stoliki modułowe**, które umożliwiają wyspowy układ sali sprzyjający aktywności w grupach, czy pozostawienie wolnej przestrzeni dającej możliwość wyjścia z ławek i pracy w kręgu, osobne miejsce relaksu i wyciszenia.
- **Ustawienie ławek w klasie wczesnoszkolnej**, które sprzyja komunikacji, znacząco różni się od tradycyjnego akademickiego układu „rzędownego”, w którym uczniowie siedzą w ławkach skierowani przodem do tablicy. Ważne jest stworzenie przestrzeni, która zachęca do interakcji, współpracy i swobodnej wymiany myśli, jednocześnie pozwalając na łatwy dostęp nauczyciela do każdego dziecka. Doskonale sprawdza się ustawienie stolików w małych grupach (wyspach) dla 4-6 uczniów.
- **Dywan** do pracy w kręgu, dyskusji, słuchania tekstów czytanych przez nauczyciela, ćwiczeń ruchowych, etc.
- **Strefa ekspozycji prac**: ściany z arkuszami z tworzywa sztucznego (plexi), tablice korkowe, linki z klamerkami do prezentacji prac uczniów, sprzyjającej rozwijaniu motywację wewnętrzną i poczucia własnej wartości oraz inspirującej do twórczych prób z nowymi tematami i technikami.
- **Kącik wyciszenia/spokoju**: wyznaczone, przytulne miejsce w klasie, wyposażone w miękkie poduszki, pluszaki, książki, słuchawki wyciszające, a także pomoce sensoryczne (np. piłeczki antystresowe, gniotki, klepsydry z płynem).

Elementy wyposażenia sali sprzyjające edukacji:

- **Biblioteczka klasowa** - dostępna przestrzeń, która zachęca do samodzielnego sięgania po książki i rozwijania pasji czytelniczych. Wyposażona w niski regał lub półki dostępne dla dzieci, wygodne miejsca do siedzenia (pufy, poduszki) oraz zróżnicowany księgozbiór w języku polskim i w innych nauczanych językach z książkami obrazkowymi, komiksami, baśniami, poezją dla dzieci, tekstami nieliterackim (książki popularnonaukowe, poradniki, encyklopedie i słowniki, albumy, zbiory przepisów). Warto zadbać o prenumeratę czasopisma przeznaczonego dla najmłodszych uczniów.
- **Kącik pisarski** – strefa z materiałami do pisania (różne rodzaje papieru, kolorowe długopisy, flamastry, kredki, zeszyty, kartki), a także do tworzenia ilustracji, komiksów czy plakatów. Dzieci powinny mieć swobodny dostęp do tych materiałów, aby mogły w każdej chwili przelać swoje myśli na papier lub wizualnie przedstawić pomysły.
- **Kącik matematyczny** – strefa z materiałami manipulacyjnymi: liczmanami, patyczkami, linijkami, miarkami, żetonami, klockami, słomkami, koralikami, sznurkami, tasiemkami, geoplanami, kostkami do gry, modelami brył geometrycznych, tabliczkami suchościeralnymi itp. Można w niej także wspólnie z uczniami gromadzić konkretne materiały, np. żołędzie, kasztany, liście lub codziennego użytku: opakowania w różnych kształtach.

Elementy wyposażenia sali sprzyjające edukacji:

- **Kącik plastyczny** – strefa zaaranżowana, aby wspierać swobodę twórczą i eksplorację, wyposażona w stelaż do zamocowania papieru oraz materiały takie, jak: kredki, farby, plastelina, materiały recyklingowe (deseczki, kartony, tkaniny, guziki, sznurki), materiały naturalne (liście, patyki, piasek, kamyki), glina, modelina, a także różnorodne papiery i tektury o różnych fakturach i kolorach. Zróżnicowanie form, faktur i kolorów materiałów będzie sprzyjało aktywizowaniu uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Stały dostęp do narzędzi, takich jak nożyczki, kleje, pędzle o różnych grubościach, stemple, szablony umożliwia podejmowanie przez dzieci spontanicznych działań twórczych. Fartuszki i foliowe podkłady umożliwią zachowanie czystości w trakcie działań plastycznych.
- **Kącik muzyczny** – strefa z instrumentami perkusyjnymi, takimi jak grzechotki, bębny, dzwonki, tamburyny, instrumentarium Orffa, oraz melodycznymi, takim jak dzwonki chromatyczne, prosty keyboard, flet prosty, zachęcającymi do eksperymentowania z dźwiękiem i rytmem. Materiały takie jak wstążki, chusty, piłeczki, piórka mogą być wykorzystywane do wizualizacji muzyki.

Elementy wyposażenia sali sprzyjające edukacji:

- **Kącik gier językowych i planszowych** rozwijających słownictwo, ortografię, myślenie matematyczne i komunikację. Mogą to być gry planszowe, kalambury, scrabble dla dzieci, memory z obrazkami i słowami.
- **Kącik z pomocami do edukacji społecznej** takimi, jak karty emocji, termometry uczuć, koła emocji, emotikony przedstawiające emocje: duże, kolorowe plansze lub zestawy kart z różnymi emocjami (smutek, radość, złość, strach, zaskoczenie), które dzieci mogą wskazywać lub używać do komunikowania swojego stanu, „Drzewka mocnych stron”, „Słoiki sukcesów”, karty prac grupowych: miejsca, gdzie dzieci mogą zapisywać i eksponować swoje osiągnięcia i talenty; „Pudełka na zmartwienia”: anonimowe pudełka, do których dzieci mogą wrzucać karteczki ze swoimi zmartwieniami i pytaniami.
- **Kącik teatralny:** kosz z pacynkami, skrzynia z rekwizytami i zestawem akcesoriów takich, jak szale, kapelusze, maski itp.

Elementy wyposażenia sali sprzyjające edukacji:

- **Ściana słów i grafik**, na której systematycznie pojawiają się nowe słowa w języku polskim i innych nauczanych językach (np. trudne wyrazy, synonimy, antonimy, idiomy), reguły ortograficzne w formie plakatów, mapy myśli do omawianych tekstów.
- **Plakaty z treściami do zapamiętania:** np. wspólnie ustalone zasady klasowe – kontrakty, plakaty przedstawiające zasady aktywnego słuchania, kulturalnej dyskusji, zadawania pytań, które przypominają dzieciom o normach etycznych i zasadach etykiety językowej, plakat „Kto mi pomoże?” przypominający, do kogo uczniowie mogą zwrócić się o pomoc w szkole i poza nią.
- **Urządzenia technologiczne:** niewielki reflektor, tablet, wizualizer umożliwiający wspólne tworzenie tekstów, analizę lektur czy analizę wykonanych ćwiczeń ortograficznych lub zadań matematycznych, mikrofon na nagrywanie dźwięków.

Kierunki zmiany: doświadczenia edukacyjne

Doświadczenie edukacyjne to aktywny i sprawczy proces konstruowania znaczeń, w którym uczeń nie jest biernym odbiorcą informacji, lecz badaczem rzeczywistości. Polega ono na samodzielnym budowaniu wiedzy poprzez działanie, eksperymentowanie oraz interakcje z innymi ludźmi w realnym kontekście, co prowadzi do wszechstronnego rozwoju intelektualnego, emocjonalnego i moralnego.

PROFIL ABSOLWENTA:

Znaczenie kontekstu, doświadczenia i refleksji – uczenie się powinno być osadzone w realnych kontekstach, które angażują uczniów i pozwalają im dostrzegać praktyczne zastosowanie zdobywanej wiedzy.

Doświadczenie edukacyjne:

- wywodzi się z **podejścia konstruktywistycznego**, w którym **uczeń jest aktywnym podmiotem**, a nie biernym odbiorcą,
- jest osadzone w **realnym kontekście**, które pozwala dostrzec praktyczne zastosowanie nauki, inspirowane życiem codziennym, zorientowane na rozwiązywanie problemów, eksperymentowania i badanie otoczenia,
- rozwija kompetencje społeczne poprzez **współpracę i dialog**: uczniowie uczą się najskuteczniej, pracując w grupach, negocjując znaczenia i dzieląc się pomysłami,
- rozwija **sprawczość** – uczeń podejmuje działania, które mają pozytywny wpływ na otoczenie i bierze za nie odpowiedzialność.

Brak stopni: W klasach 1-3 nie zaleca się ocen cyfrowych.

Narzędzia wspierające:

- ✓ **Portfolio:** Dokumentowanie realnych postępów.
 - ✓ **Drabina sukcesów:** Wizualizacja drogi, którą przeszło dziecko.
 - ✓ **Informacja zwrotna:** Metoda „kanapki” (docenienie → wskazówka → wsparcie).
- **Efekt:** Rodzic otrzymuje rzetelny obraz umiejętności dziecka zamiast suchej cyfry.

Co zyskuje uczeń?

- **Zrozumienie świata:** widzi związki między matematyką, przyrodą i życiem codziennym.
- **Kompetencje przyszłości:** potrafi zarządzać kieszonkowym, współpracować w grupie i krytycznie oceniać Internet.
- **Motywację:** nauka staje się inspirującą przygodą, a nie przykrym obowiązkiem.

Jak przygotować się do zmian związanych z reformą?

Spokój, sens i wsparcie w drodze do zmian

1. Postaw na spokój: to ewolucja, nie rewolucja

- **Wdrażanie etapowe:** zmiany w 2026 roku obejmą wyłącznie **pierwszą klasę** szkoły podstawowej – to daje czas na naukę i adaptację.
- **Łagodna kontynuacja:** reforma jest przemyślaną ewolucją dotychczasowych działań, a nie gwałtownym przewrotem, który burzy dotychczasowy warsztat pracy.

2. Poczucie sensu: autonomia narzędziem nauczyciela

Nauczyciel jako kreator: pełna autonomia w wyborze:

- ✓ treści nauczania dostosowanych do potrzeb konkretnej klasy,
- ✓ metod pracy angażujących i aktywnych,
- ✓ materiałów najlepiej odpowiadających potrzebom uczniów.

Prof. Małgorzata Żytko
mzytko@uw.edu.pl

Dr Joanna Dobkowska
jdobkowska@uw.edu.pl